

Ha Sligax

ON THE TRACES

Ч. 1 (5)

РІК II.

З М І С Т

Стор.	Стор.
Старинна українська зброя 1	М. Дніпровий: Вісті з Бразилії 22
Від Редакції 2	Виставка пам'яток української Визвольної Бо- ротьби в Ніагара Фалс 25
Увага! Українці у вільному світі 2	Наші визначні діячі 26
Музей Визвольної Боротьби України в Празі 3	Портрет Гетьмана Павла Скоропадського 27
Проф. д-р М. Міллер: Дніпропетровський (Ка- теринославський) Крайовий Музей 7	МУЗЕЙНІ ВІСТІ:
Руїни замку Гетьмана Пилипа Орлика 12	Пожертви для Українського Національного Му- зею в Каліфорнії 29
Галерія І. К. Айвазовського в Феодозії 13	Заклик Українського Національного Музею в Онтаріо, Каліфорнія 31
Проф. Валентин Шугаєвський: Нова книга про староруські речеві скарби 13	Увага! Українці 31
К. Лисюк: Охорона музеїв на випадок війни 17	До відома всім нашим жертводавцям грошми і матеріалами 32
Ант. Куцинський: Український Національний Музей — українська амбасада в Америці 18	Український Національний Музей в Онтаріо 32
Петро Олексієнко: Я відвідав Музей в Онтаріо 21	
Ю. Дністровий: З Шікаго до Лос Анджелос 22	

I КВАРТАЛ

1956

Ontario, California
U. S. A.

diasporiana.org.ua

НА СЛІДАХ

ON THE TRACES

Виходить при Українському Національному Музеї
Онтаріо, Каліфорнія.

РІК II.

I КВАРТАЛЬНИК

Ч. 1.

Редагус Колегія

Редакція застерігає собі право правити мову в надісланих матеріялах.
Кожна підписана автором стаття не завжди висловлює думку редакції.

Адреса Видавництва

UKRAINIAN NATIONAL MUSEUM and LIBRARY
312 East "H" Str., Ontario, California

Адміністрації і Редакції
і канцелярія У. Н. М. і В.

122 E. Maple St., Ontario, Cal.

УКРАЇНСЬКІ ВИДАВНИЦТВА, ЯКІ ПОСТІЙНО НАДСИЛАЮТЬ СВОЇ ВИДАННЯ ДО АРХІВУ У. Н. М. І В. В ОНТАРІО, КАЛ.

(Продовження)

104. "Томін України", Торонто, Канада
105. "Наша Мета", Торонто, Канада
106. "Вістник", Вінніпег, Канада
107. "Український Робітник", Торонто, Канада
108. "Логос", Вінніпег, Канада
109. "Мій Бімс", Вінніпег, Канада
110. "Сурмач", Лондон, Англія
111. "Визвольний Шлях", Ліверпул, Англія
112. "Шлях Перемоги", Мюнхен, Німеччина
113. "Україна", Мюнхен, Німеччина
114. "Наступ", Мюнхен, Німеччина
115. "Український Комбатант", Н. Ульм, Німеччина
116. "Бюлетень" У.Н.Д.С., Нью Йорк, ЗДА
117. "Бюлетень Українських Лісовиків", Н. Й., ЗДА.
118. "Народна Воля", Скрантон, ЗДА.
119. "Вісті" ОДВУ, Нью Йорк, ЗДА.
120. "Український Економіст", Ньюарк, ЗДА.
121. "Союз Української Молоді", Нью Йорк, ЗДА.
122. "Бюлетень УКК", Нью Йорк, ЗДА.
123. "Українське Громадське Слово", Бруклін, ЗДА.
124. "Розбудова Держави", Денвер, ЗДА.
125. "Голос Правди", Беверлей, Канада
126. "Наш Клич", Буенос Айрес, Аргентина
127. "Бюлетень", Зальцбург, Австрія
128. "Наш Голос", Файрфілд, Австралія
129. "Голос Христа", Лювен, Бельгія

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА ПРЕСА нараховує 176 часописів, журналів, бюлетенів. З них до музею поступає регулярно 132. Нижче подаємо таблицю видань по державах:

ЗДА	з 48 до музею присилають 42
Канада	з 49 до музею присилають 35
Німеччина	з 25 до музею присилають 17
Англія	з 18 до музею присилають 15
Аргентина	з 12 до музею присилають 9
Франція	з 9 до музею присилають 7
Австралія	з 7 до музею присилають 1
Бельгія	з 3 до музею присилають 3
Бразилія	з 2 до музею присилають 1
Еспанія	з 2 до музею присилають 1
	176 132

Як бачимо з вище поданої таблиці, що старша імміграція у вільному світі то має більше органів преси. Правда, Австралія побиває рекорд, бо лише 5-6 років, як поселились там українці, а вже мають 7 пресових органів, але в той же час Австралія відстає в пересилці до Українського Національного Музею своїх видань. Одинока Бельгія виконує 100% своє завдання.

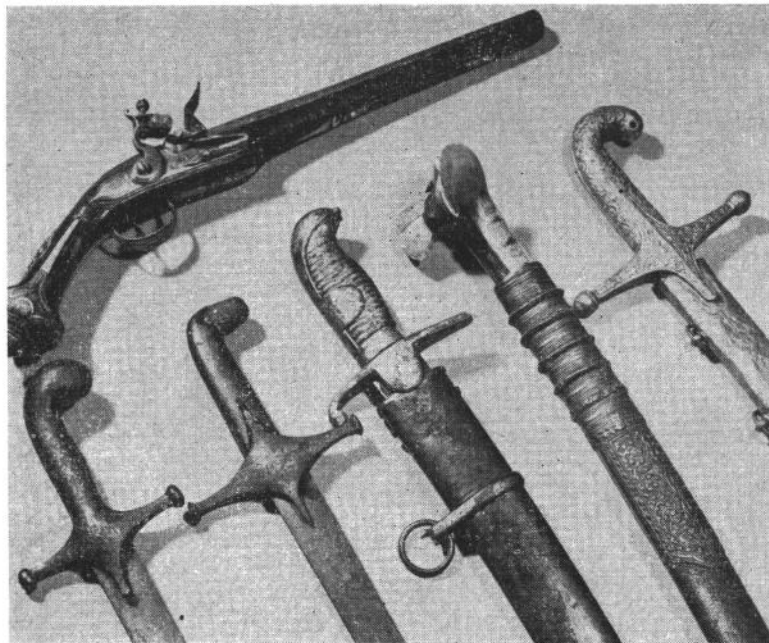
Просимо всі видавництва присилати нам свої видання. Ми опрацюємо в річники, забезпечуємо хемічним способом від нищення, та переходуємо на будуче. Ми висилаємо всім видавництвам наш журнал "На слідах", а тому хто не одержує його, просимо написати і ми Вам вишлемо.

Обкладинка журналу "На Слідах"
роботи мистця Якова Гніздовського.

Умови передплати:

На рік: 2.00 дол. Ціна одного числа 50 центів.

СТАРИННА УКРАЇНСЬКА ЗБРОЯ

З збірки Українського Національного Музею в Онтаріо, Кал.; стара зброя козачих часів 1600-1850 років та крем'яний пістоль. На деяких шаблях є золоті інкрустації та написи. Дві шаблі з-ліва внизу з Дамаскової сталі, що славиться на весь світ. (Дарунок К. Лисюка).

ВІД РЕДАКЦІЇ

Цей рік поминаємо видавати кварталником "На Слідах" тому, що матеріал для музейного журналу не так легко і скоро можна зібрати як матеріал для літературного журналу. Наші Шановні гитагі слали до редакції багато листів з порадами, щоб журнал "На Слідах" не був "ще одним журналом", а був журналом виключно для обслуги музейництва.

Після того як журнал позав набирав о той музейницький характер, ми одержали багато листів від наших гитагів, що це саме той шлях, що його ми повинні б триматися. Ми свідомі того, що маємо недомагання, нетоґності, що це не той матеріал поступає, який би мав бути, але перший рік ми лише провірювали ґрунт, щоб служити тій справі, за яку взялись. Сьогодні це одинокий журнал на імїґрації, який узявся служити нашій музейній справі.

Ми радо будемо містити в "На Слідах" спомини історизного знаґення, наукові розвідки, що торкають наше минуле ги зв'язані з нашим музейництвом, світлини історизного характеру і з життя української імїґрації. Просимо наших науковців, публіцистів та всіх інших авторів, що мають отакі матеріали, надсилати нам їх для друку в нашому журналі.

Вкінці ми будемо вести нашу працю, маючи на увазі консолідацію праці всіх наших бібліотек і музеїв, розкиданих по цілому світі, для добра нашої визвольної акції і нашої культури.

УВАГА! УКРАЇНЦІ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ

ВЕЛЬМИ ШАНОВНІ ГРОМАДЯНКИ І ГРОМАДЯНИ!

Вже перед першою світовою війною всі культурні народи європейські, розгортаючи гуманітарну діяльність серед своїх потребуючих, користали зо способу розпродажу марок, себто знаків, які з відповідними малюнками ширили пропаганду між громадянством, щоб підпирати матеріально ті організації, які цими цілями займалися. Робили так багатші та бідніші народи — як німці, чехи, поляки, мадари та інші. Користали з цього способу і ми українці, а наша свідома передова молодь присвячувала цій справі багато туду та підкріпила цим не одну устанovu. Особливо поважні успіхи в цім напрямку мала наша "Рідна Школа".

Коли ми приїхали до Америки, подивились зо здивуванням, що не лише ми, українці, користали з того способу, але і багаті американці, які маючи владу в своїх руках і видаючи мільйони з публічних фондів на гуманітарні цілі, користають із добровільних датків громадянства, а їх відповідні установи визначають суми, що їх даний повіт чи громада мають зложити і добувають цим способом мільйони.

Оскільки ж ми, українці, недержавний народ, свідомо політична еміґрація, що мас обов'язок підпирати морально й матеріально свій нарід, зобов'язані підперти тих людей і ті установи, які мають завдання зберегти для нащадків все гідне пам'яті. Зо таких установ належить і Український Національний Музей в Оутеріо Каліфорнія ЗДА. Заложений в осені 1954 р. завдяки ініціативі і тудам ідейних одиниць, музей сповняє ролю української культурно-національної амбасади, розростається

дуже гарно. Відвідувачі американці подивляють ініціативу українців і декотрі самі складають по важні суми на потреби музею.

Про вагу Українського Національного Музею не приходить багато говорити. Наше громадянство з різних публікацій у часописах знає вже, що такий музей заложено, що музей придбав вже гарну реальність, що експонати більшуются, що музей наш і бібліотека забезпечені не лише від вогню та крадежі, але музей наш забезпечений належно на випадок евентуальної евакуації — треба лиш фондів на його розбудову.

В тій цілі Управа видала на відкриття музею пам'яткові медалі, а тепер видала значки, які втергим уже способом наліплюється на листах і в цей спосіб шириться пропаганда про наше існування не лише між своїми, але і між чужими, особливо тут у західній частині ЗДА, де нас менше знають.

Думаємо, що свідоме ваги справи громадянство не відмовить своєї помочі і легко сповнить свій національний обов'язок.

Коли б хто хотів набути дуже гарні монети і значки, подаємо такі інформації:

Монети "золоті" є зроблені з металю Дурон який не ржавіє, а монета "срібна" зо срібло-ніклю. Обі по одному долярові від штуки.

100 значків у двох кольорах також — один доляр. Хто хотів би їх набути для себе, будь до розпродажі між знайомими, може їх замовити в управі музею або в кореспондентів Українського Національного Музею.

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ В ПРАЗІ

ЛИСТ ВИКОНАВЧОЇ РАДИ МУЗЕЮ ДО ЮНЕСКО В ПАРИЖІ *)

Панове,

4 лютого 1948 р.

Виконавча Рада Українського Музею у Празі, яка є поінформована про резолюції і засади формовані ЮНЕСКО на її конвенції в Парижі, має сміливість післати Вам документальні та інформативні матеріали про Український Музей у Празі, Чехословаччина, які подають воєнні пошкодження, а також відомості про теперішній стан та потреби.

Ці матеріали посилає Виконавча Рада Музею до ЮНЕСКО, міжнародної організації, якої головна ціль допомагати та відшкодувати зруйновані війною наукові та культурні інституції.

Український Музей у Празі дуже тяжко пошкоджений воєнною акцією — бомбуванням Праги 14 лютого 1945 р., під час якого будинок, де містився Музей, був зруйнований і багато його матеріалів були цілком знищені в інші пошкоджені. Перед Музеєм постали великі труднощі в наслідок цієї катастрофи. Пройшло три роки праці на те, щоб:

1. Схоронити матеріали, що були пошкоджені бомбардуванням, та знайти відповідне приміщення для їх розміщення.

2. Перевести рекласифікацію та реорганізацію урядових матеріалів, і реконструкцію бувших окремих колекцій та їх викинення.

3. Вкінці — побудування нового будинку для Музею з відповідним устаткуванням для всіх трьох відділів Музею (музею, бібліотеки та архіву).

Виконавча Рада Музею при цьому долучає документи до цього прохання і планує доповнити їх у майбутньому та інформувати ЮНЕСКО про розвиток подій, які можуть настати, як також пересилати звіти поступу реабілітації.

Український Музей у Празі прохає ЮНЕСКО розглянути уважно цю петицію і винести відповідну постанову про ліквідацію витрат понесених Музеєм під час його бомбардування.

Прохаємо всю кореспонденцію адресувати так: Український Музей, Прага ХП/31. Р. О. Бок 23. Чехословаччина.

Очікуємо Вашої поради в цій справі і маємо честь залишитись з великою пошаною до Вас

Проф. К. Заклинський, президент

А. Процюк, секретар

Залучники:

1. Інформаційний звіт про Музей.
2. Світлина будинку перед бомбардуванням.
3. Листа воєнних втрат Музею.
4. Копія офіційного наказу число 23852/46 про збомбардування будинку Музею.

5. Копія офіційного підтвердження військовим департаментом з 17-го грудня 1947 року, про суму воєнного відшкодування.
6. Копія пропозиції архітектора Віт Обртеля і конструкторський план для будови нового будинку.

ІНФОРМАТИВНИЙ ЗВІТ ПРО МУЗЕЙ **)

В повних двох десятиліттях, між двома світовими війнами (1918 - 1938), Прага, Чехословаччина, була головним центром українського культурного життя й наукової творчості.

Сталось це через надзвичайно сприятливу підтримку національних і культурних прагнень українців, як з боку тодішнього президента Томаса Г. Масарика, так і міністра закордонних справ Едварда Е. Бенеша.

*) Ця стаття творить одну цілість з статтею К. Лисюка п. н. "Музей Визвольної Боротьби України в Празі", оголошеною у попереднім числі "На Слідах". --- Редакція.

**) Цей інформативний звіт враз із листом воєнних втрат музею та іншими документами в прилозі, вислала була управа Українського Музею в Празі за підписом президента проф. К. Заклинського і секретаря А. Процюка 4 лютого 1948 р. до ЮНЕСКО з проханням, щоб ЮНЕСКО, якого "головною ціллю є допомагати та відшкодувати зруйновані війною наукові та культурні інституції" — "розглянуло уважно цю петицію і винесло відповідну постанову про ліквідацію втрат нанесених Музеєві під час бомбардування його".

За допомогою чехословацького уряду в 1921 році був заснований у Празі Вільний Український Університет, який працював чверть віку. У 1923 році були засновані Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова та Українська Академія Пластичних Мистецтв. У 1922 році була заснована Українська Господарська Академія в Подєбрадах (близько Праги). Сотні українських студентів дістали вищі наукові дипломи освіти у цих чотирьох наукових шкільних інституціях.

Після першої світової війни, різні численні українські школи, спеціальні курси, наукові товариства, бібліотеки та інші інституції і організації були засновані в Празі та інших частинах республіки. Прага була справжнім українським культурним центром, який притягував усіх українських діячів.

Деякі наукові конгреси відбулись у тому місті (Загальний Науковий Конгрес у 1926 році, другий у 1932 році, а також спеціальний конгрес науковців права у 1933 році).

Для координації і поєднання української наукової творчості у Празі в 1926 році був zorganizований Український Академічний Комітет і був уповноважений, як Національна Комісія для інтернаціональної інтелектуальної кооперації з Лігою Націй в Женеві у Швейцарії.

В додаток до цих наукових та культурних інституцій, які здебільша були фінансовані фондами чехословацького уряду, був заснований у Празі в 1925 році український музей. Ця інституція в засаді оперувала на деякій відмінній програмі і ніколи не приймала жадної державної допомоги.

Створена як національна інституція, вона утримувалась виключно на членських вкладах та з добровільних датків своїх членів і добродіїв - приятелів. Український Музей Визвольної Боротьби у Празі був заснований у травні 1925 року, як історична та наукова інституція, на основі статуту, належно легалізованого у відповідних урядах, як Українська Музейна Корпорація (Muzei Vyzvolnoyi Borotby. Ukrainian Muzeum of the Liberation Str.) Статут був затверджений і реєстрація переведена земським урядом у Празі листопада 4-го 1934 р., під числом 9301/ і 1934 agg. 19. Офіційне потвердження директором національної безпеки у Празі було дане жовтня 19-го 1945 р. під числом 6657, а в червні 25-го 1947 р. під числом 17586.

Він був заснований із тим, що як національна українська інституція, він буде перебувати в Празі так довго, як на це дозволять можливості існування і розвитку. Головна мета музею є постачати науці історичні матеріали про минулину України і впродовж 20 років праця його полягала у — збиранні, збереженні, обрахунку та вишукуванні історичних пам'яток і мистецьких творів.

Спеціальна увага була приділена вишукуванню та схороненню мистецьких матеріалів та творів поза межами України. Ця діяльність праці важна тому, що поза межами України, не існувала ніяка інша інституція,

яка б цікавилась цією справою. Український музей це наукова інституція з чисто українським характером та змістом і жадна інша організація, не виконує подібних функцій.

Український музей був заснований і працював у тісній кооперації з Українським Вільним Університетом у тім самім місті. Професори цього університету були головними організаторами музею і творили основні кадри ради директорів музею. Згідно з статутом, два репрезентанти університету були повноправними членами Виконавчої Ради музею. Головою Виконавчої Ради, тому що університет містився в Празі, переважно був професор (часто і ректор) цього університету. Впродовж перших 9 років, головою Виконавчої Ради був ректор, академік і професор Іван Горбачевський, а після нього академік професор Степан Смаль-Стоцький. Першим директором, що працював повних 20 років аж до своєї смерті, до 12-го жовтня 1945 року був Дмитро Антонович, професор історії та мистецтва, колишній ректор Українського Вільного Університету. Його помічником від 1930 року був д-р Симон Наріжний, професор східно-європейської історії, який був призначений у 1946 році директором музею.

Музей мав три відділи: бібліотеку, архів та музей. Кожен з цих відділів мав кілька секцій, в яких знаходилося багато збірок. В додаток, музей створив численний обмінний та резервний відділ.

Матеріали з обмінного відділу висилали до інших наукових інституцій та видавництв у заміну за матеріали одержані від них. Бібліотечна секція містила в собі одиниці свого роду збірки періодичних видань українських та інших (більше як 3,000 назв); також збірку словників, спеціальних публікацій, музичні та шкільні підручники, релігійні та літературні книжки, календарі, каталоги, мапи, малюнки і т. д. Включено в цю секцію були приватні бібліотеки померлих українських діячів, письменників, науковців, таких як Дмитро Антонович (історія світового мистецтва), Степана Смаль-Стоцького (славістика), Олександра Колесси (наукова і політична література), Агенора Артимовича (класична бібліотека), Івана Кобинського (загально-освітня література), Спиридона Черкасенка, В. Біднова, Богдана Лепкого та інших. Ці спеціальні бібліотеки, як особисті меморіяли, доходили числом приблизно до 70.

Між ними знаходилися комплекти бібліотек кол. українських інституцій та організацій, як наприклад — Товариства Студентів Філософії ім. Гр. Сковороди та інші. Музей при-

діляв спеціальну увагу збиранню публікацій виданих в українській мові поза межами України та чужу українку. Бібліотека містила в собі більш як 5,000 класифікованих назв.

Архівний відділ містив багато матеріалу приналежного до культурних, наукових, навчальних, спортових та інших українських організацій, а також велику колекцію особистих архівів. Музей зібрав великий архів українських студентів закордоном, архів Української Республіканської Капелі Олександра Кошиця, документи та папери з таборів інтернованих, та інших українських організацій, що постали після першої світової війни. Музей створив також спеціальну архівну колекцію, яка складалася із рукописів, кореспонденцій, статутів і т. і.

Головна музейна секція мала багато матеріалів зв'язаних із подіями визвольних змагань, а також і художніх творів українських мистців, які мешкали за кордоном. Ці твори відзеркалювали події того часу. Серед пам'яток українського мистецтва була: скульптура, кераміка, різьба на дереві, різні емблеми, кліші, печатки та інші речі.

Із спеціальних колекцій найцінніша є "Шевченківська", де скупчено багато цінних матеріалів про Шевченка, як із української преси, так і чужинецької. Театральна секція музею мала надзвичайно цінний матеріал про театральну діяльність українців на чужині.

Всі секції музею були заповнені цінними матеріалами, які висвітлювали життя й діяльність українців на еміграції поза межами України, а зокрема в Чехословаччині.

Музейні збірки, секції та музей у цілому служив виключно науковим установам, які користувались ним для своїх наукових розвідок та праць. На музей не мали впливу жадні партійні та групові організації. Музей збирав всі матеріали й речі музейного значення, які були цінним матеріалом для науковців в дослідженні українського минулого під час еміграції. Матеріали музею вживалося тільки в стінах музею — виносити їх поза межі музею заборонено.

Музей існував цілковито на добровільні пожертви українців зацікавлених у його праці. Десятки тисяч українців по всьому світі виявляли зацікавлення й підтримували музей. Надзвичайно щедра підтримка була з боку п. Каленика Лисюка, почесного члена Музейної Виконавчої Ради, із Нової України, ЗДА. В часах великої фінансової скрути, п. К. Лисюк здобув будинок для музею в Празі на Зіжкові Карлове 14, виплачуючи видатки винаймання впродовж майже 10 років, аж поки музей зміг

Одна з кімнат Музею Визвольної Боротьби України в Празі

придбати свій власний будинок у Празі Горемирова вулиця ч. 6. Це щедре фінансування п. Каленика Лисюка, разом із добровільною працею другого почесного члена товариства професора Дмитра Антоновича, який працював для музею 20 років без платні, забезпечило існування та розвиток цієї інституції. Завдяки численним пожертвам, у більшості від українців в Америці і Канаді, у 1938 році музей зміг купити свій власний будинок, який ідеально надавався для нього.

Велике число провідних українських організацій та сотні приватних осіб із Канади, Америки та країн Південної Америки були вписані в золоту книгу добродіїв музею, як спікуни дому українського музею і як жертводавці. Листи жертводавців є надруковані в офіційних бюлетенях музею. ("Вісті" від 1925 до 1937). Із численних жертв найбільше було від Українського Бюро у Лондоні, Англія, яке ентузіастично підтримувало діяльність музею. Музей ніколи не приймав урядової допомоги — і навіть в часах крайньої фінансової потреби відмовлявся від такої допомоги. Ця засада служила забезпеченням проти невластивого впливу з-зовні та забезпечувала незалежність чисто наукової організації. Музей пережив усі політичні зміни, включаючи тяжкий період другої світової війни та бурхливих революційних подій у Чехословаччині, без жадних змін у його незалежнім становищі.

Музей заснований на добровільних датках, а кожна річ у його численних колекціях, походила із дарів та датків. Музей не купив ні одного експонату. Потреба підтримки музею була зрозуміла в широких колах, не тільки у Європі, але й в Америці. Українці в Новому Світі виявили жваве зацікавлення музеєм і висилали йому багато матеріалів. Тому музей мав найновішу колекцію американських українських видавців, а також інші матеріали, що торкалися життя українців у Но-

ьому Світі. Одним нещастям для музею під час другої світової війни, було послаблення контакту з Америкою в 1939 році, яке пізніше дійшло до повного припинення в часах німецької окупації Чехословаччини.

Лише в 1946 р. було можливо відновити контакт.

Роки, в яких шаліла друга світова війна, були винятково тяжкі для музею, але він не спиняв праці, а продовжував свою нормальну працю. Ця діяльність була лише тимчасово припинена в 1945 році через повітряну атаку та бомбардування Праги, під час якого бомба великого розміру впала на будинок музею. Будинок був до щенту зруйнований, чотири особи були вбиті, багато матеріалів пошкоджено й знищено. Музейна та архівна секція потерпіли найбільше, а також обмінні та дуплікатні видання. Вся бухгалтерія і канцелярські записи були знищені, включаючи денні записи, додаток каталогів, список майна, особистих збірок, а також і самі матеріали.

В 1945 році матеріальні втрати результатом цієї катастрофи були оцінені на 4,293,000 кор. чеських, що при теперішньому економічному стані (1948 р.) не може вистачити навіть на відбудову самого будинку. Але взагалі неможливо оцінити втрат у грошах, бо було знищено цінні незаступні матеріали. Ушкодження, що їх зазнав музей, були признані інстанціями чехословацького уряду 22-го листопада 1947 р. згідно з постановою Президента Чехословацької Республіки від 30-го вересня 1945 р., число 54. Незважаючи на це музей не дістав жадної винагороди за втрати в часі війни. Це факт стверджено завіренням від військового уряду міста Праги від 17-го грудня 1947 року.

Матеріали врятовані від катастрофи, переходно приміщено в підвалах Чехословацької Національної та Університетської бібліотеки в Клементініум (Прага 1, число 190) і в архівах Міністерства внутрішніх справ на Градчанах, Прага IV, число 180. Перевезення цих матеріалів було переведене в дуже тяжких умовах, саме тоді, коли часто повторювались налети та під час несприятливої погоди, що створило повний хаос. Швидке транспортування матеріалів помішано їх та забруднило. Заходи щоб упорядкувати справу (матеріали) почались, але події в Празі спричинили перерву у цій праці більш як на шість місяців. Перервана у травні 1945 р. праця була відновлена в листопаді 1945 р. з багато зменшеним персоналом та майже без фінансових засобів. Незважаючи на це, Рада директорів та кількох відданих співробітників вже дали значні результати у сортуванні, чищенні

та класифікації врятованих матеріалів, що забезпечить біжучі потреби музею.

Повна реконструкція та дальше забезпечення різних колекцій потребує додаткових заходів та коштів, але важніше є збудовання нового будинку відповідного для такої інституції, як музей. Приміщення для переховання матеріалів в університетській бібліотеці у Клементініумі та в архівах Міністерства внутрішніх справ це доказ шляхетного ставлення в часах нагальної потреби, але вони можуть служити лише як тимчасова схованка для цих матеріалів. Продовжувати далі переховання цих матеріалів в цьому приміщенні є дуже небезпечне, приміщення старі та є загроза руїни та знищення. Більш вдовольняюче приміщення для виконання важних завдань вимагає коштів, яких музей не має.

Однак музей звертався до Міністерства освіти Чехословацької Республіки 6-го листопада 1947 р. листовним проханням, щодо приділення відповідних приміщень, які сприяли б праці музею. Щоб забезпечити дальше існування та зростання музею у Празі, мусить бути збудований новий будинок для його вжитку. Згідно з Чехословацьким законом щодо відбудовування приміщень знищених війною, число 86/1946, міський уряд прийняв пропозицію (Ч. 37/1947), що знищений бомбардуванням дім музею у Празі XIX, число 1007, може бути відбудований на тому самому місці згідно з потребами музею.

В теперішнім часі музей зайнятий виготовленням плянів та проєктів, оцінкою коштів і іншими проблемами зв'язаними з цим завданням. Для збудування нового будинку згідно з пляном у прилозі потрібно понад 5,000,000 ч. кр. Ця будова може бути зреалізована тільки після компенсації втрат, які музей потерпів через бомбардування 14-го лютого 1945 року*).

*) Як доповнення до цього звіту була при петитії Управи Музею до ЮНЕСКО залучена листа втрат, що їх обрховано на квоту 4,293,000 корон, і вичислено так:

1. Власний будинок у Празі XIV, число 1007 Havimova 6 цілком зруйновано. Залишки на наказ Міського Уряду Праги, від 27 травня 1946 року, число 23852/46 було вивезено, а площу вирівняно. 2. Цілковите внутрішнє устаткування та меблі. Скляні скрині, полиці, шафи, столи, крісла, рамки і т. д. 3. Цілковитий бухгалтерський апарат, рахунки, канцелярське приладдя, списки майна, каталоги, опис окремих колекцій музею, архіву та бібліотечної секції. 4. Олійні образи --- оригінали та інші малюнки таких українських артистів: Г. Березняк, І. Бабія, І. Кобринського, С. Мако, Г. Фаруха, В. Перебийноса, О. Новаківського, Н. Геркен-Русової, П. Холодного, В. Цимбала, І. Іванця, В. Касіяна, В. Лепкого, Г. Мазепи, К. Антонович, Е. Ведмедя, М. Реметіло, Богдановича, А. Корнієнка, С. Тимошенка, В. Третякова, А. Фрішелка, І. Кулієма, М. Михалевича, П. Омельченка, В. Хмелюка, М. Бутовича, С. Лятуринської, О. Рубан, П. Ковжуна, І. Мозалевського та інших. --- разом 63 образів. 5. Твори українських скульпторів

Дніпропетровський (Катеринославський) Крайовий Музей

Дніпропетровський історично - археологічний музей, до останньої війни, за збірками своїх матеріалів, мав перше місце не тільки в Україні, а й у всьому СРСР, уступаючи хіба тільки таким музеям як Ермітаж у Ленінграді та Історичний Музей у Москві. Такий музей витворився в Дніпропетровському (раніше Катеринослав, Січеслав) виключно завдяки діяльності двох незвичайних осіб — А. Поля та Я. Яворницького.

Природними та історичними передумовами для формування та зросту чудових і дорогоцінних збірок музею, явилася насамперед надзвичайна насиченість археологічними пам'ятками Надчорноморської степової смуги, зокрема порожистої частини Дніпра, т. зв. Надпоріжжя. Цей відтинок Дніпра, завдяки особливим природним умовам, від передісторичних часів і аж до останнього часу, притягав до себе рясне населення й виступав як значний історичний та культурний осередок. Тому й у збірках Дніпропетровського Музею переважали матеріали усіх часів саме з Надпоріжжя і вже зовсім у незначній частині були представлені північні околиці Таврії, Херсонщини та південної Полтавщини.

Перші колекції різних археологічних та історичних пам'яток краю збирав у 1870—1890 рр. видатний місцевий діяч А. Поль. Зібрані ним збірки лягли в основу Дніпропетровського Музею і до останнього часу були його прикрасою. Для уявлення особи А. Поля досить навести витяг із ухвали Катеринославських Губерніяльних Зборів 1900 р.: "Надзвичайній особі цій, повній незвичайного духа підприємливості, залізної волі, енергії, на-

стирливості та праці, увесь Південь Росії у складі Катеринославської, Херсонської, Київської, Таврійської губерній та землі Війська Донського, зобов'язаний сучасним своїм розквітом гірничої промисловості, залізницями та великими багатствами, що вже перевершили знамениті багатства Уралу... Він, яко амагор археології, зібрав багатющу музейну збірку, що складалася з 4,774 речей і її оцінювали знавці на 200,000 доларів". Після смерті А. Поля в 1889 р., нащадки його, для опису та визначення археологічних збірок А. Поля, запросили Е. Мельник-Антонович, яка й склала науковий опис усього матеріалу. Цю працю було видано окремою книжкою (Е. Мельник-Антонович — Каталог коллекции А. Поля в Екатеринославе, Киев 1893).

Музею в Катеринославі в тому часі ще не було. Але Катеринославська Губерніяльна Земська Управа в 1900 р. ухвалила вшанувати пам'ять А. Поля побудовою в Катеринославі музею його імені. У 1902 р. Катеринославське Наукове Товариство створило маленький музей, що примістився в комерційній школі. У тому ж році Губерніяльна Земська Управа ухвалила розпочати будову спеціального палацу для великого музею та для керівництва ним запросила проф. Д. Яворницького, що в тому часі був у Москві.

Проф. Д. Яворницький славився jako знавець запорізької старовини та історії. Він закінчив Харківський університет і написав дисертацію на тему — "Історії запорізьких козаків". Збираючи матеріали для цієї праці, він ще за студентських років кілька разів сходив пішки все Надпоріжжя, де зібрав із на-

— С. Колодинського, І. Севера, К. Стахівського, Г. Русова, М. Частухина, О. Туринської, Е. Нормана, О. Шевчукевич, С. Василіва, Н. Ловецької та інші — разом 52 скульптури. 6. Релігійні медалі проф. В. Масютина серія історичних та культурних провідників 48 барельєфів. 7. Гравюра — оригінали різних авторів 25 екземплярів. 8. Світлинні альбоми та ілюстрації 24,000 речей. 9. Колекції паперових грошей та марок. 10. Колекція українських печаток, більш як 500 штук. 11. Колекція українських емблем 85 штук. 12. Колекція металевих грошей (Нумісмаік). 13. Друкарські кліші різних видавництва — 1,800 штук. 14. Українські національні вбрання та українські однострої (сокіл, військові, січові і т. д.). 15. Колекція українських народних вишивок. 16. Бібліотеки та бібліотечні матеріали приватних осіб — Д. Антоновича, В. Біднова, С. Бородаєвського, О. Бочковського, Е. Вирового, Е. Гай-Гаєвського, С. Дністрянського, Д. Дорошенка, І. Кобинського, П. Ковжуна, О. Колесні, О. Лотоцького, І. Мирного, П. Маврокордато, О. Одар-

ченка, М. Россієвича, І. Рудичева, В. Садовського, В. Сапіцького, В. Сімовича, С. Смоль-Стоцького, Ф. Стешка, В. Філоновича, Г. Геллер-Чикаленко, Ф. Шевченка, В. Шербаківського, Л. Янушевича, А. Вітошинського, К. Мацієвича та інших, разом 25,000 прим. 17. Бібліотеки українських таборів для інтернованих та організацій із часів 1-ої світової війни 5,000 томів. 18. Матеріали із спеціальних колекцій: музики (200 пр.), зібрання різних творів (400 томів), періодичних видань 4,000 томів, твори різних авторів 5,000 примірників, витинки із газет та журналів 50,000 примірників, воєнна література 150 томів, календарі та альманахи 170 томів, шкільні підручники 200 томів, програми та платформи різних політичних організацій 40 примірників, та історичні видання 35 томів. 19. Картографічний матеріал. Мапи, атласи, плани та інші матеріали 3,000 екземплярів. 20. Архівний матеріал різних українських організацій, інституцій та приватних осіб приблизно 500,000 речей. 21. Колекції рукописних матеріалів 400 томів. 22. Колекція обмінного фонду. 23. Депозити приватних осіб.

родніх уст усякі легенди про "Січ" і козаків, а також вивчав топографію місцевості та залишки "Січей". В дальшому Д. Яворницький опублікував ще деякі матеріали, пов'язані з історією Запоріжжя. У цих часах Д. Яворницький розкопував могили й відомості про ці розкопки публікував, найбільше в "Київській Старині". Д. Яворницький був типовим для того часу універсалом і аматором. Він був істориком, археологом, етнографом, письменником, поетом і прекрасним оповідачем, причому всі його інтереси завжди були пов'язані з Запоріжжям. Але в професорській, викладацькій діяльності він не мав успіху, також і в усіх науках, якими він цікавився, він залишався аматором старого типу. Не мав він успіху і в своїх літературних та поетичних спробах. Проте Д. Яворницький створив собі немирущу славу та багато спричинився до розбудови української культури — своєю музейною діяльністю і, саме збиранням. Тут Д. Яворницький, також мало цікавився і розумівся в науковій стороні праці, але як збирач він був неперевершений.

У 1905 р. будинок музею був готовий. До нього перенесено всі музейні матеріали і музей був відкритий. Будинок музею було зроблено без ніякого знання та обрахунку музейних потреб і фахового призначення будівлі. Він був побудований у купецько-міщанському стилі кінця 19 ст., з найбільшим прагненням до показової розкоші з величезними вікнами, увесь обліплений з надвору скульптурними орнаментами, з височезними фігурними димарями. На той же час цокол будинку був занижений, вікна не були достатньо підведені над землею, тому весь будинок робив неприємне враження низького, притисненого до землі. В плані будинку не було передбачено елементарних вимог музейного приміщення — ні для експозиції, ні для допоміжних, кінце потрібних для музею установ. Величезні вікна відбирали площі стін, потрібні для експозиції. Не було зовсім приміщення для фондів, де зберігаються матеріали музею і де працюють, особливо приїжджі, науковці. Не було приміщення для майстерні, що потрібна в кожному музеї і в якій переводиться консервація, реставрація та підготовка для експозиції речей. Не було навіть приміщення для книгозбірні і остання в Дніпропетровському Музеї знаходилася в безладді, частково у вестибюлі музею, а частково в шопі у дворі музею.

У тому ж 1905 р. в Катеринославі був призначений черговий XIII-ий археологічний з'їзд, для якого впродовж попередніх трьох років робили розкопки та збирали матеріали кілька археологів та етнографів. На археологічному з'їзді з цих усіх матеріалів було зро-

блено виставку, що по закінченні з'їзду перейшла на власність музею. Також музеєві було передано і збірки А. Поля, виключаючи кілька найбільш дорогоцінних речей, що були передані до Держбанку на сховище. Збірки ці придбало Катеринославське Губерніальне Земство і на той час їх оцінювали на 800,000 карб.

Увесь час до музею поступало багато всяких матеріалів, в тому й цілі колекції від аматорів-збірачів; таких надійшло понад 20. У цьому збиранні надзвичайну енергію та спритність виявляв Д. Яворницький. Він же виявив найбільшу енергію в розкопах могил саме в цих роках. До збирання етнографічних матеріалів було притягнуто відомих етнографів — ланство В. та О. Бабенків, які впродовж двох років обійшовши та об'їхавши всі найбільш цікаві місця Катеринославщини, здобули великі цінні збірки речей із матеріальної культури та з побуту тодішнього селянства. Разом із тим до музею, хоч і далеко повільніше та в далеко меншій кількості, прибували картини та матеріали з геології, ботаніки та зоології.

Всі матеріали було розташовано в музеї до таких відділах: 1) Передісторичний, 2) Скитський, 3) Грецький, 4) Тюрський, 5) Запорізький, 6) Церковний, 7) Етнографічний, 8) Природознавчий, 9) Археологічний, 10) Книгозбірня. Згодом, у зв'язку з швидким розростом музею та його переповнюванням, природознавчий матеріал було передано до Дніпропетровського Інституту Народної Освіти, геологічні матеріали до Гірничого Інституту, а картини до відкритої пізніше в місті картинної галерії. Отже в наслідок цього Дніпропетровський Музей набув характеру спеціально історично-археологічного, яку то назву він і прийняв офіційно, вже за советських часів.

Музей настільки швидко наповнювався, що вже від 1912 р. не міг вмістити всіх своїх збірок і, заходами Д. Яворницького, Катеринославське Земство ухвалило будувати біля музею — новий, другий для нього будинок. Цей другий великий музей мав складатися з гробів поверхів з світлою пивницею. Будували за планом Каїрського Музею, що на той час вважався найбільш пристосованим для музейних потреб. До половини 1914 р. будинок був доведено аж до даху, але, в зв'язку з війною, будівлю було припинено. Пізніше, щоб будівля не псувалася, її вкрили тимчасовим дерев'яним дахом. Так ця будівля стояла аж до 1932 р., коли був складений проєкт її докінчення, розташування матеріалів в обох будинках і кошторис на добудову. Але в Наркомосі не було вільних грошей і другий буди-

нок музею було передано Наркомопутю (НКПС), який закінчив будівлю і заселив будинок своїми службовцями.

Музей залишився в старому будинку і був настільки переповнений, що ні про яку, тим більше наукову експозицію, не було що й думати і музей в наукових колах України набув назву "цвинтарища дорожніх речей". До часів революції (1918) в музеї було вже 37.660 експонатів. За часи революції і в наступних роках настали для музею гарячі часи. До нього напливала безконечна кількість всього матеріалу з пограбованих панських садіб, з буржуазних домів Катеринославу та з поруйнованих церков. Серед великої сили всяких речей, що надходили в цих часах до музею, було багато сміття, що не мало наукової чи будь-якої вартості, але чимало траплялося речей, що мали першорядне історичне або мистецьке значення. У цих часах музей збагатився прекрасними зразками меблів "панського класицизму", кришталем, бронзою та цінними порцелянами українських заводів Миклашевського, Корецьких, та інших, речами старого панського побуту. Також до музею надходило багато церковних речей, церковного одягу, начиння, книжок старого друку, рукописних, тощо. Саме під цю добу Д. Яворницький писав, що "для Дніпропетровського Музею настали гарячі й багаті жнива. В останніх роках він здобув стільки добра, що тепер правдиво вважається майже першим музеєм в Україні, уступаючи по значенні хіба музеєм Москви та Ленінграду в Росії". (Д. Яворницький — Народний музей у Катеринославі. "Червоний Шлях", ч. 3, Екат., 1923). До кінця 1920-их рр. в музеї числилося вже до 40,000 експонатів.

В міжчасі (1927—1932) щороку в Надпоріжжі працювала археологічна експедиція Наркомосу України (т. зв. Дніпрельстанівська), головою якої був призначений Д. Яворницький, а базою — Дніпропетровський Музей. Експедиція працювала щороку і була першою та найбільшою в СРСР з експедицій, пов'язаних з т. зв. соцбудівництвом. Експедиція нагромадила звищ 6,000 чисел речей із розкопів і, звичайно, ці речі ні в який спосіб не можна було умістити в музеї. Тому з них було одібрано кілька десятків найбільш показових, що й дісталися до експозиції, усі ж тисячі, переважно кремінних виробів та кераміки, в кількох великих скринях, було уміщено в шопі у дворі музею, яку Яворницький побудував спочатку спеціально для приміщення матеріалів із експедиції. З цієї ж експедиції дісталися і в цій же шопі зберігалися великі вирізки ґрунту з палеолітичними стоянками, моноліти, вирізки шліфувадел з граніту, тощо.

До музею ж дісталися також тисячі негативів світлин та сотні кресленників, плянів, перекроїв та іншого матеріалу, як і звіти співробітників експедиції.

Крім палеоліту, в музеї були прекрасно репрезентовані неолітичні станції Надпоріжжя, також і енеоліт із впливами Трипільської культури. Прекрасно був репрезентований бронзовий вік, так бронзовим знаряддям та матрицями, як і керамікою. Тут були прекрасні збірки, особливо бронзових серпів, ще з колекцій А. Поля, а також чудова кераміка з розкопів В. Городцова на Донеччині. Було також чимало кам'яних терниць, ступ, шліфувадел, кам'яних сокир та молотів. Багато було матеріалів скитської та сарматської культури, але ці матеріали не були належно визначені та експоновані. Були також речі бронзові та кераміка з полів поховань готської культури, що її була відкрила в Надпоріжжі Дніпрельстанівська археологічна експедиція. Далі прекрасна показова кераміка т. зв. Салтівської культури (Північно-Кавказької), що її була відкрила Дніпрельстанівська експедиція. В музеї ж знаходився т. зв. Кічкаський скарб, з понад 1,500 золотих і срібних речей, знайдений також тією ж експедицією. Скарб переховувався в спеціальному сейфі. Багато було різних пам'яток з побуту кочовиків. На дворі, та, частково в музеї знаходилася перша в Україні, як і в СРСР, збірка т. зв. "кам'яних баб", з 60 штук, серед яких були баби починаючи від кінця бронзової доби і кінчаючи половецькими часами. Серед баб було чимало унікальних.

Особливе ж значення для історії Надпоріжжя мали збірки церковного, етнографічного відділів та часів панської культури 18-початку 19 ст. ст. Кидалося в очі запорізьке вбрання з дорогими жупанами, случькими, шалевими та перськими пасами. Прекрасні збірки зброї. Бували, келепи, шаблі, пістолети, гаківниці, порошниці з рога, орнаментовані вирізуванням, запорізькі люльки, ціла збірка списів, зібраних на полі Жовтих Вод, тощо. Далі були старовинні портрети гетьманів та окремих запорожців, портрет на весь зріст полковника Руденка (18 ст.) пензля знаменитого Л. Боровиковського, оригінальний портрет І. Гонти, і т. і. Оригінали грамот московських царів Петра I та Ганни Іванівки Гетьманові Данилові Апостолові. Унікальними були кам'яні хрести 18 ст. з запорізьких могил коло Капулівки. На хрестах були вирізувані традиційні написи слов'янською в'яззю: "Року Б-го... місяця... дня... представився раб Божий козак війська запорозького куреня... (ім'я і прізвище)". З цих же могил у музеї знаходилося 2 штофи з горілкою, що за тодішнім звичаєм ставили померлим козакам у домовині в головах.

В церковному відділі кидався у вічі величезний розкішний іконостас з Покровської Січової церкви, увесь вирізуваний ручно і золочений у стилі українського барокко. Серед великої сили церковного начиння вибивався щирозлотий напрестольний хрест 18 ст., оздоблений фініфтами та діамантами, вагою на 2,5 клгр. З-посеред срібних, часто золочених речей, дарохранительниць, хрестів, кадилиць, потров, дискасів, і т. д., найбільшу ціну мали мистецьки оброблені в стилі українського барокко, та часто з підписами і датами. Особливо вражало глядачів велитенська запорізьке Євангеліє, до 1 метра завбільшки. Воно було в дубових дерев'яних обкладинках, окутих срібними плахами, оздоблене барельєфним орнаментом та самоцвітним камінням, а в медальонах на фініфті — зображення євангелистів. На величезних аркушах Євангелії текст було надруковано такими ж величезними літерами. Євангеліє важило понад 24 клгр і, за словами Д. Яворницького, під час Богослужби в запорізькому соборі, його виносили два запорожці і клали на спину третьому, що стояв зігнувшись, а самі піддержували з обох боків; тоді священник читав. Було рукописне учительне Євангеліє першодрукаря Федоровича 1580 р., чотири рукописні Євангелії 15-16 ст. ст. і багато інших церковних книжок давнього друку Києво-Печерського, Львівського та інших. Багато старих ікон у срібних, а зрідка в золочених, або і в золотих ризах із самоцвітним камінням, часто з написами на звороті про пожертву від якогось козака або куреня та з датами. Між іконами відзначалася чудотворна Самарська ікона, з зображенням Покрови і двох рядів запорожців, що стояли на землі і зверталися до Божої Матері. Далі велика збірка чудових українських підризників, гаптованих різнобарвним шовком, стародавні церковні тканини ще візантійського виробу, ризи та плащаниці вишивані й гаптовані шовком, прикрашені кутим сріблом та самоцвітним камінням.

В етнографічному відділі, який здебільшого знаходився в скринях, були великі збірки українських килимів, часто 18 ст., великі збірки прекрасних українських рушників, хусток, жіночих вишиваних сорочок, плахти, запаски, старовинні селянські одяги та міщанські вбрання, довгі пояси чоловічі та жіночі з китицями, керсетки, тощо, аж до сап'янових кольорових чобіт із цяцькованими металевими гудзиками закаблуками. Жіночі головні убори та прикраси: очіпки, кораблі, намітки, добрі наміста та з бурштину з декоративними хрестами та дукачами в українському бароковому стилі, роблені українськими золотарями. Далі була там кераміка виробу українських

ганчарів, мальовані скрині, намисники, селянські меблі, варстати, просорущки, салотовки, приляддя до всякого кустарного виробництва, цілі великі сволоки з вирізуваним орнаментом та підписами, датовані 18 ст., чумацькі мажі з мережаними різьбою причілками, притиками та ярмами. Були там моделі хат, млинів, вітряків, іт. д. Була там багата збірка народніх музичних струментів — торбани, кобзи, цимбали, саморобкові скрипки з "лучками", кози (волинка), дуди, сопілки, бубни.

Дещо окремо стояли речі Т. Шевченка: справи (оригінали) про заслання поета в Закарпатський край та власноручно написана автобіографія поета.

Також у музеї були збірки нумізматики та сфрагістики. Значно зросла і книгозбірня, особлива цінність якої полягала в тому, що в ній була зібрана майже вся література по археології та історії України, зокрема ж Наддніпров'я.

Музей був завалений речами аж під стелю!

Але треба сказати, що вже від початку революції в музеї почалися крадіжки. В часах громадянської війни Д. Яворницький днював і ночував в музеї і персонально обороняв музей від розгрому його всякими "батьками-отаманами", що засакували до Катеринослава, так від білих, як і від червоних. Батько Махно навіть дав музеєві охоронну грамоту та свою світлинку з підписом. Проте, якщо повелося врятувати музей від усіляких банд, то не було способу боронити від крадіжок. Крали відвідувачі, були великі крадіжки очевидно з участю службовців музею. Були й грабіжницькі напади вночі. До половини 1930-их років у музеї майже не залишилося дрібних золотих речей, або оздоблених діамантами. Советська система охорони коштувала дорого, а мало допомагала. На тривожний дзвоник до поліції, за півгодини приходив поліцай і питав, що сталося? Д. Яворницький тяжко пережив ці крадіжки і в розпачі, не знаючи що робить, засовував цінні речі під вітрини.

Таким чином музей де далі то все більш переминався на комору самих різноманітних речей. Про певну систему розташування речей та наукову експозицію — не можна було й думати. Одна надія була на новий будинок для музею, та й ця заламалася. Етнографічні матеріяли було сховано по великих скринях, що стояли одна на одній трохи не під стелю. Вітрини-шахи стояли всуціль, так що між ними лишалися тільки щілини, по яких можна було протиснутися лише боком. На вітринах знову ж стояли речі, одна на одній, як і в самих вітринах. Горщики та всякий посуд у вітринах вставляли один в один по кілька штук. В пер-

вісному відділі всякі ікли, роги та черепа копальняних тварин було прибито по стінах аж під саму стелю. Під вітринами-столами все було завалено скам'янілими кістками, скам'янілим деревом, тощо. Звичайно, в такій хаотичній звалці тяжко було берегти речі і від псування, і від крадіжок. Ясно було, що в нових, радянських умовах, такий стан довго тривати не може, бо ніяк не відповідає новим "марксистським вимогам музейної праці".

І ось, у 1934 р. над Дніпропетровським музеєм вдарив грім. Д. Яворницького звільнили з посади директора музею, яку він займав 32 роки. З 22 службовців музею було заарештовано 20. З них секретар музею Садовий умер у в'язниці, Греків був розстріляний, а всі інші — зникли і їхня доля — невідома. Звільнили пізніше хіба одного А. Добровольського. З усіх службовців було залишено на місці лише двох найменших — доглядачку Червяцову та прибиральницю Дузь. Музей, як невідповідаючий вимогам та завданням партії, був зачинений на довгий час. Пізніше до музею, яко директора, було призначено якогось комуніста - робітника з заводу, а далі почали додавати йому на допомогу інших, також напівграмотних комуністів, що не мали до музейної праці ніякого інтересу ні відношення. Оскільки директорів музею увесь час міняли, на допомогу їм було призначено, як замісника директора по науковій частині, трохи грамотнішого молодого Мезіна. На швидку руку почалася генеральна реорганізація музею. Всі більші та грубіші речі повиносили на двір та у вінбар. Туди ж було перенесено й книгозбірню. Вітрини та меблі червоного дерева, в більшості позаносили до півниці. Але в музеї фондового приміщення для збереження речей — не було, в півниці ж, зовсім темній та страшенно вогкій, містили центральне ogrівання. Всі речі, що потрапили туди, були приречені на загибель. Тут уже поставили вітрини всуціль, без ніяких щілин, а давню кераміку з могил, бронзу, порцеляну тощо, навалювали купами і у вітринах, і на вітринах.

Музей було перетворено на радянський кшталт і він мусів тепер показати: походження світу, появу та розвиток життя на землі, появу та розвиток людського суспільства, шляхом класової боротьби. Велику ж осередкову залу було призначено для демонстрації соціалістичного будівництва, спеціально Дніпрельстану. Звичайно, такий музей радянської пропаганди зробився напівпаперовим, бо занадто багато з'явилося малюнків, що друкувалися по майстернях наочних приладів, гіпсові муляжі звідтіля ж, та безліч усяких плакатів з гаслами та висловами "клясиків марксизму-ленінізму". Цікаво що всі радянські музеї формувалися за цим зразком і всі повинні були закінчуватися

демонстрацією великого радянського соцбудівництва та його досягнень. На цьому відділі всі директори-комуністи ламали собі шию, бо генеральна лінія партії увесь час змінювалася, тому ніхто не знав, як саме зробити цей відділ, щоб догодити партії. Як тільки приходила якась комісія оглядати плян і працю по демонстрації соцбудівництва, директора музею відразу обвинувачували в якихсь політичних ухилах чи помилках і він вилітав із музею. Внаслідок цього виробилася така практика, що по всіх музеях, у тому числі і в Дніпропетровському, відділ соцбудівництва був зачинений для публіки і на дверях висів напис: "Відділ у роботі". Так ці відділи скрізь, в тому числі і в Дніпропетровському, аж до самої війни, не були закінчені й відкриті.

Після усунення з посади, Д. Яворницький, хоч дуже рідко, все ж таки заходив до музею, почувачи себе там уже зовсім сторонньою та непотрібною людиною. У 1939 р. Д. Яворницький умер, у віці понад 80 років, і міська рада ухвалила поставити його бронзове погруддя на мармуровому цоколі біля входу до музею. Але до початку війни цього не було виконано.

Після початку війни німці незабаром надійшли до Дніпропетровського. Большевики кинулися втікати хто куди. Плянкової евакуації не було, лише панічна втеча, без ніякого плану та контролю. Втікали й співробітники музею. Директор зник, його заступник Мезін хапав із музею найбільш цінні речі для вивозу. Між іншим захопив збірку бронзових знарядь із збірки Поля, а інші бронзові речі та кераміку — кинув. Також покинув здебільшого церковний відділ, а килими з етнографічного відділу очевидно було розкрадено. Двохсотлітню запорізьку горілку — випив. Велика більшість музейних речей була покинена на призволяще.

Після вступу німців до Дніпропетровського, директором музею було призначено П. Козаря. Це був учень Д. Яворницького. Він брав участь у працях Дніпрельстановської експедиції, але большевики увесь час то саддили його до в'язниці, то випускали. Наприкінці наказали виїхати геть з України. Німецьким контролером було призначено урядовця Штабу Розенберга — Модріяна, асистента при катедрі археології в Берлінському університеті. Будинок музею було зайнято штабом якогось німецького генерала, а музей перевезено в приміщення Художнього музею. Більшість речей знаходилася в скринях, а археологічний відділ, у скороченому вигляді, було експоновано за європейською системою, при чому найбільшу увагу було приділено готським речам. Тут було експоновано також і готські речі, вивезені німцями з Харківського музею.

По всіх окупованих теренах німці дозволили відкривати церкви, але для Служби Божої не було ні церковного одягу, ні церковного начиння. Представники відновлених парохій у Надпоріжжі, почали їздити до музею по церковні речі і чимало їх роздав П. Козар по ново-відкритих церквах.

Під час наступу большевиків П. Козар подався на еміграцію, а Модріян утік ще раніше, ніби поїхав у командіровку. Знову за якийсь час музей лишився безгосподарчим.

Дальша доля славнозвісного Дніпропетровського Музею нам невідома. Звичайно він, мабуть, відновлений в якомусь вигляді большевиками. Перші роки після війни були чутки про те, що директором музею є той самий Мезін. Проте можна бути певним у тому, що за своє бурхливе життя по революції, а особливо під час останньої війни, музей втратив більшість своїх дорогоцінних збірок і від нього залишилися тільки жалюгідні рештки.

З УКРАЇНСЬКОЇ КОЛОНІЇ В САН ФРАНЦИСКО

У Сан Франциско, ЗДА, де колись прибув перший український іммігрант, Агапій Гончаренко, сьогодні існує українська колонія. На світлинні виставка українських мистецьких виробів у Сан Франциско. Стоять пані Тетяна Орлик і одна американка.

Руїни замку Гетьмана Пилипа Орлика

Від інж. Степана Матвієнка-Сікара, перебуваючого тепер у Бразилії, дістала наша редакція листа і записку з світлиною — решток замку гетьмана Пилипа Орлика в місті Тягині у Басарабії з року 1931. Тому, що особа г. Пилипа Орлика, як наслідника гетьмана Івана Мазепи, є для українського громадянства дуже цінна з уваги на його значення та дії закордоном у користь визвольного руху української нації — подаємо ближче пояснення цієї світлини.

По програнім бою під Полтавою в р. 1709 Мазепа був змушений уступити з України і перейшов разом із шведським королем Карлом XII ріку Дністер та опинився в Галацу.

Рештки замку гетьмана Пилипа Орлика в Тягині, Басарабія, 1931 р.

По смерті гетьмана Мазепи в дні 2 вересня 1709 року місце його зайняв Пилип Орлик. В Молдавії залишився слід його побуту там, а саме замок у місті Тягині недалеко Бендер, над Дністром у Басарабщині. Інж. Матвієнко, будучи там в році 1931, зробив світлинну з руїн цього замку, що містився на кол. Протягайлівській вулиці, майже напроти Липованської Колонтаївської церкви (колонтаївці — це розкольники, старовіри москалі). До р. 1929 дім мав вежу, яку власник того дому москаль зніс і переробив по своєму.

В архівах Тягині, Ясс і Галацу заховались документи, на підставі яких румунські історики писали історію, тому відомості подані тоді ними є більш правдоподібні, ніж відомості подані московськими істориками. Згідно з цими відомостями це був замочок шведського генерала Филипа Орліка-Шварценберга, отже нашого гетьмана Пилипа Орлика.

Як згадано, ця світлина є з р. 1931. Ранішу світлинну з цього дому, ще з вежами, забрало молдавське НКВД у 1940 р. Нарід називає ці розвалини "Мазепина Хата" по румунськи "Каса луй Мазепа"; крім цього між населенням ще залишилися оповідання та перекази дотично тої справи, які вимагають деякої перевірки.

В часі останньої війни місто Тягиня повністю знищено. Не знати чи руїни цього замку встоялися, тому цікаво буде українському громадянству, а особливо історикам, побачити ці руїни.

Галерія І. К. Айвазовського в Феодосії

Українська газета в Буенос Айрес, Аргентина, "Наш Клич", помістила 5 лютого 1955 р. про галерію І. К. Айвазовського в Феодосії дуже цікаві відомості, які тут передруковуємо.

І. К. Айвазовський — найбільший український мариніст і один із найбільших українських мистців взагалі. Поселившись у Феодосії, Айвазовський організував 1865 р. в своєму домі "свобідні майстерні", з яких вийшло пізніше широке коло мистців - мариністів 1880 р. Мистець оснував у Феодосії першу в Україні провінційну картинну галерію.

Після його смерті в 1900 р. будівля галерії і 49 його картин, згідно з волею мистця перейшли в міську власність. По революції 1917 р. тут відкрили галерію з колекцією його творів, які всесторонньо освітлюють творчий шлях мистця. В меморіальному відділі зібрано всю обстановку, в якій жив мистець, і в якій розвивалось мистецтво Айвазовського.

В часі останньої війни всі полотна образотворчої галерії, фонди і науковий архів було евакуйовано в Єреван. У листопаді 1914 р. колекції галерії Айвазовського були повернені в Феодосію. Дім великого художника сильно потерпів. Його відбудували два роки тому і щойно 2-го травня 1946 р. знову відкрили.

Галерія складається з десяти залів. У восьми з них образи Айвазовського, в інших — виставлені праці його послідовників, учнів та інших дореволюційних і сучасних мариністів. В центральній залі виставлені ранні праці академічних часів, часу перебування закордоном, образи 40-60 рр., і також образи, які відносяться до останніх років його життя.

У Феодосії зібрана найбільша колекція образів Айвазовського — 389 праць, включаючи сюди унікальні збірки рисунків. В науковому архіві зібрано матеріали, які уможливають вивчення творчості українського мариніста, на жаль — сфальшовані окупантом.

ПРОФ. ВАЛЕНТИН ШУГАЄВСЬКИЙ

Нова книга про староруські речеві скарби

В СССР нещодавно видано капітальну працю археолога Г. Ф. Корзухиної під наголовком "Русские клады IX-XIII вв."¹⁾ Згідно з сучасною советською концепцією, все слов'янське населення Київської Держави стазовило єдиний "русский народ", і тільки пізніше цей народ поділився на три галузі: власне "русские" ("великороси"), українці і білоруси. Тому в зазначеній праці мова мовиться про скарби ("клади"), знайдені на просторі всієї Східної Європи, себто всіх земель Київської Держави, південних і північних. Фактично ж, при розгляді списку скарбів виявляється, що більшість їх — 113 з 175 зареєстрованих у монографії — це власне українські скарби, знайдені на території України, як такої, і тому монографія має виключний інтерес для історії української культури й побуту.

Скарби, що їх розглядають у монографії, містили в основному предмети особового убору (особові оздобы), зроблені з золота й срібла (рідше з бронзи й скла), а також предмети релігійного призначення — хрести, ікони тощо. Речі повсякденного побуту трапляються у скарбах того часу досить рідко. Поруч із реча-

ми, майже в половині скарбів (у 83 з 175) знайдено різноманітні монети й срібні зливки-гривні. Скарби виключно з монетами або гривнями в монографію не ввійшли.

Праця Г. Ф. Корзухиної — не перша про східнослов'янські речові скарби домонгольського часу. Ще в 1896 р. відомий російський мистецтвознавець, академік Н. П. Кондаков, опублікував після 10-літньої праці над східнослов'янськими скарбами I-ий том розкішно виданої монографії "Русские клады", написаної ним за дорученням І. Російської Археологічної Комісії. Другого тому, для якого були вже приготовані таблиці з зображеннями речей із скарбів, Н. П. Кондакову з різних причин не вдалося написати. Текст до цих таблиць, за дорученням ГАИМК-у,²⁾ був написаний А. С. Гуциним і виданий у 1936 р. під наголовком "Пам'ятники художественного ремесла древней Руси X-XIII вв."

Проте, обидві ці праці, хоч у них був зосереджений величезний матеріал, не використали в належний спосіб можливостей скарбів, як історичного джерела. В наслідок повної нерозробленості в тому часі питання про хроноло-

¹⁾ Академия Наук СССР. — Институт Истории Материальной Культуры. — Издательство АН СССР. Москва - Ленинград. 1954.

²⁾ Государственная Академия Истории Материальной Культуры; вона заступила дореволюційну Археологічну Комісію.

гію скарбів, в основу розподілу їх між першим і другим томами (себто між працями Кондакова й Гущина) було покладено суто формальну штучну ознаку — метал речей: до першого тому ввійшли найбільш ефектні золоті речі з передгородчастими емаллями, для другого були призначені скарби срібних речей. В наслідок цього сталася хронологічна плутанина: раніші скарби перемішались із пізнішими і як вислід, зроблено хибні висновки. З другого боку, обох авторів інтересували тільки історично-художні проблеми, всі інші їх не цікавили, і тому вони навіть не розглянули всього матеріалу, що був в їхньому розпорядженні. Отже, обидві праці, як побудовані на штучно розподіленому й неповному матеріалі, до того ж довільно датованому, не можуть задовольняти сучасних наукових вимог. Цінність обох полягає тільки в публікації величезного фактичного матеріалу.

Автор монографії, що тут розглядається, виходячи з правильної настанови, що речі скарбів, як і інші історичні джерела, потребують, перед їх використанням, попереднього оброблення, таке ґрунтовне джерелознавче оброблення й виконав у своїй праці.

У книзі Г. Ф. Корзухиної 156 стр. тексту³⁾, 62 таблиці зображень речей знайдених у скарбах, і п'ять мап. На 4-х з них показано місця знаходження скарбів у залежності від часу їх

— всі вони поділені на 4 хронологічні групи — а п'ята подає всі скарби разом (диви мал.).

Текст складається з трьох розділів, в яких скарби розглядається в різних аспектах, і з переліку скарбів із їх описом.

Перший розділ містить загальні дані про скарби: легенди про них, відомості про знахідки скарбів у старих часах, вибір місця для закопування їх, загальну характеристику скарбів і принципи датування їх.

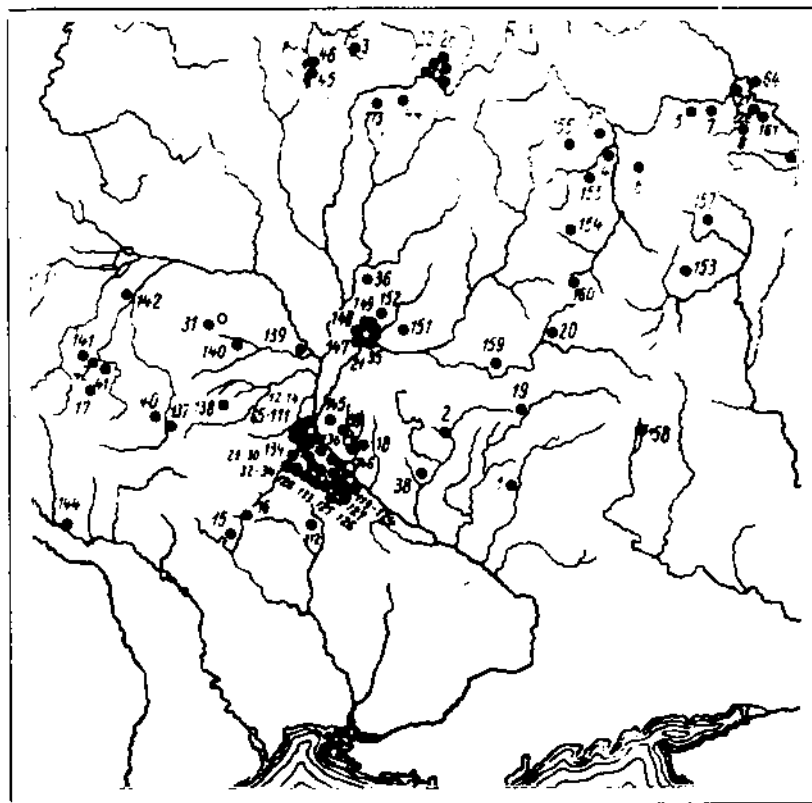
Другий розділ присвячено докладному розглядові складу скарбів, обґрунтуванню розподілу їх на хронологічні групи і з'ясуванню історичних подій, що спричинилися до закопування скарбів у різних часах і в різних місцевостях стародавньої Руси.

Нарешті, третій розділ трактує про скарби, як історичне джерело. — Невеличкий розділ "Висновки" подає короткі підсумки наведеного в 3-х розділах.

Друга частина тексту (стор. 78-153) — це перелік і опис скарбів, поділених на 4 хронологічні групи:

1. — Скарби, що були закопані в IX і на межі IX-X стол.; разом 11 скарбів.
2. — Закопані в 2-ій половині X-го і на межі X і XI стол.; разом 17 скарбів.
3. — Закопані в XI стол. і на межі XI-XII стол.; разом 36 скарбів.
4. — Закопані між 70-ми роками XII стол. і татарською навалою 1237-1240 рр.; разом 111

³⁾ книга великого формату 26½ x 33 сантиметрів.

Мапа знахідок речових скарбів IX - XII століття на території східної Європи, зокрема на території України - Русі. На українській території знайдено разом 114 скарбів.

Пересвітлено з книжки Г. Ф. Корзухиної "Русские Клады IX - XII вв." Видавництво Академії Наук СССР. Ленінград 1954 р.

скарбів. — Загальна кількість усіх скарбів — 175.

В середині зазначених хронологічних груп скарби розміщено відповідно до стародавніх історично-географічних районів-басейнів рік, земель, князівств. Для Києва, де в 4-ій хронологічній групі нараховується аж 47 скарбів, їх показано по стародавніх дільницях міста, в яких знайдено: "Володимирів город", "Ярославів город", Михайлівський монастир. В даних про кожний окремих скарб подано назви й короткий опис усіх речей у ньому, оскільки склад його можна було з'ясувати на підставі відомих для нього матеріалів. Опис супроводжується докладним переліком усіх джерел про скарб — друкованих, архівних, фотографічних, малюнків тощо.

На 62 таблицях подано зображення речей, але тільки з тих скарбів, що речі з них іще ніде не було опубліковано.⁴⁾ Лише окремі скарби, що раніше були видані незадовільно, або в малюнок приступних виданнях, подано на таблицях удруге.

Розгляд монографії показує, що вона містить незвичайно багатий матеріал для вивчення різних сторін побуту населення слов'янського Сходу IX-XIII в. в., зокрема побуту населення стародавньої України. "Багатство матеріалів, що містяться у скарбах, дає можливість використати скарби для вивчення найрізноманітніших сторін історії староруської культури", каже автор монографії. "Для історії ремесла, історії мистецтв, внутрішньої і зовнішньої торгівлі, історії вбрання — речові скарби це багатюще історичне джерело. Склад скарбів виявляє художні смаки різних верств населення домонгольської Русі, починаючи від звичайних громадян і кінчаючи найвищими представниками феодалної аристократії. Скарби, закопані під час небезпеки і не відкопані з землі внаслідок загибелі власників, вказують на райони, що зазнавали спустошень у наслідок гострої соціальної боротьби, княжих міжусобиць або нападів кочовиків".⁵⁾

Найбільшу частину скарбів — 111 із загальної кількості 175 — закопано між 70-ми роками XII стол. і татарською навалою 1237-1240 рр., при чому на Україну припадає аж 88 скарбів, зокрема на Київ — 47. Певна річ, що не всі з цих скарбів було закопано під час навали татарів на Україну, але уважний розгляд складу скарбів цього часу, місць і обставин закопування, незаперечно показує, що більшість їх пішла в землю саме під час навали і здобуття Києва і всієї України татарами. Адже в самій Десятинній церкві в Києві і навколо неї

— а відомо, що вона була останньою твердинею, де кияни оборонялися від татарів, — знайдено 21 скарб, серед них кілька найцінніших.⁶⁾ Гідне уваги, що досі не знайдено жадного скарбу пізніших часів — 2-ї половини XIII ст. і XIV ст. Отже, з надзвичайною переконливістю і яскравістю саме скарби показують страшну силу удару татарів на Україну. Усе, що можна було заховати, було закопано в грізних днях 1237-1240 рр. Усе, чого не пощастило заховати, захопили татари. Окремі речі, пограбовані ними в Подніпров'ї, час-до часу трапляються тепер в межах колишніх татарських кочовищ.⁷⁾

Не маючи тут завдання розглядати монографію в деталях, відзначу тільки два цікаві факти, що мимоволі помічаються навіть при поверховому огляді розподілу скарбів по хронологічних групах та розгляді таблиць із ілюстраціями.

Перший факт — це майже неухильне, з бігом часу, зростання значення України в загальній масі східнослов'янських скарбів IX-XIII ст. ст. У першій хронологічній групі (IX - межа IX і X ст. ст.) є тільки два українські скарби з загальної кількості 11; решта походить з-поза меж України. До того ж, обидва скарби знайдено на Полтавщині, у степовій смузі України; отже, навіть нема впевненості, що це слов'янські скарби. — У другій хронологічній групі (скарби 2-ї половини X ст. — межі X-XI ст. ст.) на Україну припадає вже 10 скарбів із загальної кількості 17; з них 5 на Київ і Київщину.⁸⁾

У третій хронологічній групі (скарби XI ст. — межа XI і XII ст. ст.) частку України становлять 14 скарбів із загальної кількості 36⁹⁾.

Нарешті, в 4-ій хронологічній групі (70-і роки XII ст. - 1240 р.) із загальної кількості 111 скарбів Україні належить аж 88, з яких 47 знайдено в самому Києві, 12 — на так званій "Княжій Горі", Канівського повіту на Київщині, 16 — в інших місцевостях Київщини (ра-

⁴⁾ У 1842 р., по закінченні будівництва нової Десятинної церкви, в садби будівника церкви, Л. С. Анненкова, близько церкви, знайдено величезний скарб золотих і срібних речей, що ледве умістився в 2-ох мішках. Основну масу дрібних речей скарбу, що зайняли 2 шухляди комоди, коли скарб перевезено було в маєток Анненкова на Полтавщині, становили золоті колти. Діти гралися ними, кидали в город, у сажалку, в колодязь, робили напийники собакам... За винятком невеликої кількості речей, що заціпили, решта скарбу загинула. — Корзухіна, зг. твір 105-8.

⁷⁾ Корзухіна, зг. твір стор. 46.

⁸⁾ З інших сімох скарбів п'ять знайдено в Смоленську та близько нього, в с. Гнездові; це, очевидно, варязькі скарби.

⁹⁾ З решти скарбів 3-ї групи 13 є, видимо, наслідки торговельної діяльності Новгороду й Іскова, бо знайдені вони на території обох цих республік; інші 9 розсіяні в різних місцевостях східно-європейської рівнини. Цікаво, що в самому Новгороді досі не знайдено жадного речового скарбу IX - XIII ст. ст.

⁴⁾ З 175 скарбів, що подаються в монографії, 50 або ще зовсім не було видано, або про них були тільки короткі згадки в літературі.

⁵⁾ Г. Ф. Корзухіна, зг. твір, стор. 5.

зом у Києві і на Київщині 75 скарбів), а 13 — в інших частинах України. Можна б завважити, що велика кількість скарбів, знайдених на Київщині, зокрема у самому Києві, пояснюється намаганням населення урятувати свої цінності від ворога під час татарської навали і облоги Києва татарами. Певна річ, що так воно й було, але треба відзначити, що головні міста Північносхідної Русі — Володимир на Клязьмі й Рязань — потерпіли від татарів не менше ніж Київ, а проте у Володимирі знайдено тільки три, а в Рязані¹⁰⁾ — чотири скарби часів татарської навали. Отже, не підлягає сумнівові, що велика кількість скарбів XII-XIII ст. ст., знайдених у Києві і на Київщині (та й взагалі в Україні) з багатьма речами великої матеріальної й художньої цінності,¹¹⁾ відбиває силу матеріальних і культурних багатств, що їх нагромадило в тому часі населення України — найбільше вищі верстви його — на відміну від населення північно-східної Русі, що було значно біднішим. Наддніпров'я вело перед у матеріальному і культурному відношенні в усій Східній Європі домонгольського часу, і це яскраво відбилася на кількості й складі українських скарбів.

Інше явище, що звертає увагу при розгляді таблиць із зображеннями речей із українських скарбів, це цілковита відсутність серед них західно-європейських речей. Усі речі, знайдені в українських скарбах, або візантійського, східного і скандинавського походження, або місцевого виробництва з більшістю певним позначенням на них візантійських і східних впливів. Жадної західно-європейської речі в українських скарбах IX - XIII ст. ст., оскільки про це можна судити з таблиць і тексту монографії, не знайдено.

З цим фактом повністю збігається й мізерна кількість західноєвропейських монет того часу, знайдених на території України. Їх відомо тільки якихось кілька десятків (цілих і частин), знайдених або окремими примірниками, або по кілька штук у скарбах з монетами чи з речами, тим часом як у північнозахідній, північній і північносхідній Русі таких монет знайдено багато тисяч; часто окремими скарбами з кількома сотнями монет у кожному.

Найбільше західноєвропейських монет, що їх знайдено в Україні, було в скарбі 1912 р. з села Дениси, Переяславського пов. на Полтавщині. Там, поруч з 402 цілими та 4,923 у-

ламками арабських диргемів 805-1008 рр. по Р. Хр. і кількома іншими монетами, а також уламками срібних речей - оздоблень, було 13 цілих і 28 уламків різних західноєвропейських монет 919 - 1026 рр. та 15 цілих і уламків наслідувань таких монет. Проте, цей скарб можна тільки умовно назвати українським, бо загальний склад речей у ньому показує на його північне походження¹²⁾.

Гідне уваги, що в усій Правобережній Україні західноєвропейські монети зазначеного часу було знайдено тільки в 2-х пунктах: у Києві, де в різних часах виявлено щось 3 - 4 окремі примірники, та в селі Киблич, Гайсинського пов. на Поділлі, звідки в 1886 р. представлено до Російського Археологічного Товариства в Петербургу три арабські диргеми і чотири старонімецькі монети (ближче не визначені).

При погляді на мапу знахідок західноєвропейських монет домонгольського часу на східноєвропейській рівнині ясно видно, що йшли вони сюди через Балтійське узбережжя, а не сухоходом. Більша частина їх і осідала в прибалтійських країнах, решта розсіювалася у Північній Русі, а в Україну потрапляли вони цілком випадково¹³⁾.

У світлі наведених явищ вимагає, мабуть, перегляду, певних застережень і уточнень поширене серед істориків твердження, що спирається на деякі повідомлення писемних джерел, про щільні, наче б то, торговельні зв'язки Київської Русі домонгольського часу із західною Європою. Дані скарбів, речових і нумізматичних, не дають підстав визнати слушність такого твердження.

На закінчення не можна не висловити жалю, що поруч із докладним і змістовним текстом монографії Г. Ф. Корзухиної не було видано, як додаток до неї, окремого альбому з репродукціями всіх речей із скарбів, зареєстрованих у монографії, оскільки такі репродукції є в розпорядженні науки. Звичайно, виготовлення такого альбому вимагало б чимало часу й значно здорожжувало б усе видання. Зате в безпосередньому розпорядженні істориків домонгольської Русі всіх спеціальностей був би надзвичайно цінний матеріал, який тепер, за винятком того, що виданий у монографії Г. Ф. Корзухиної, доводиться з труднощами розшукувати в різних виданнях, досить часто мало приступних.

¹⁰⁾ Нині селище "Старая Рязань" недалеко від сучасного міста Рязані.

¹¹⁾ Серед речей українських скарбів були, наприклад, золоті діядеми з перегородчастими емаллями, — мабуть князівські, — нашійні золоті ланцюги, важкі золоті нашійні гривні тощо.

¹²⁾ "Увесь склад скарбу с. Дениси промовляє про те", каже автор монографії, "що власник скарбу був щільно зв'язаний з Північчю". Корзухина, згад. твір, стор. 38.

¹³⁾ Див. при цьому відповідну мапу у монографії Н. Bauer'a "Die russische Funde abendlaendischer Muenzen 11. und 12. Jahrhunderts" в журналі "Zeitschrift fuer Numismatik", Bdende XXXIX - XL, ¼ Berlin, 1929, 1930.

ОХОРОНА МУЗЕІВ НА ВИПАДОК ВІЙНИ

Ще перша світова війна була "звичайною зійною", але вже друга світова війна показала, що всьому треба робити переоцінку, а тим більш буде це відноситись до будучої третьої зійни. Треба взяти до уваги, що війна ведеться не тільки на фронті арміями, але ще більш у тилу, де ворог намагається знищити всі засоби постачання та деморалізувати населення.

Америка тепер видає великі мільйони гроша на оборону внутрі, а тим більше на оборону своїх кордонів, та особливо на охорону заведень індустриальних чи адміністративних.

Чуємо і бачимо, що всі думають, як би то подальше заховатися від ворога під землю. Планують не тільки сховати населення під землю, але також і всі цінності банкові, музейні та різні винаходи, а навіть матеріали потрібні до війни і споживчі запаси.

Досвід минулої війни показав усім, що греба думати наперед, а не тоді, коли загудуть літаки в повітрі чи почнуть падати ракети, випущені ворогом із віддалі тисячів миль.

Мене найбільше клопоче збереження музею, а тому я звернувся до управи одного американського музею по інформації. Директор музею п. Грунер повів мене по музеї, де я не зустрів нічого, що нагадувало б "про пакування на випадок війни" як він мене інформував. — "От дивіться сюди" — показує він мені і я бачу числа на маленьких бляшках, то білі, то червоні, то зелені. Червоні — це ті, що мають йти в першу чергу в часі евакуації, зелені значки — це речі, що їх вивозять в другу чергу, а білі вивозять лише тоді, коли є змога, а можна і залишити їх у підвалах-пивницях будинку" — каже директор. Обводив мене по цілому будинку, де на око ніби все в порядку, але все є вже приготоване до евакуації. "Може Бог дасть, що ми ніколи не будемо евакуватися, но у випадку потреби ми є вже готові" — каже директор. У пивниці, яка йде попід весь музей, багато полиць, шаф — готових для музейного майна. В однім відділі, замкненім на ключ, повно пачок різної форми. Це приготовані дерев'яні коробки для образів, та речей. На кожній коробці є число, що схоже з тим числом, яке є на образі чи речі, яка має ввійти в ту коробку та яка зроблена спеціально для цього образа. Рами з образів мають бути зняті і вкладається образ лише з рамкою, на якій він напнятий. Кімната ця — добре забезпечена від вогню і вогкості. Скрізь проведено ogrівання, рури, шлянги, чистота і порядок.

— "У випадку алярму, ми все зносимо до пивниці і вкладаємо в коробки. Коли алярм пройде, ми маємо спеціально призначені для цієї цілі троки-авто, які вивезуть все за місто в наші схоронища в горах. Опісля, коли ще буде змога, ми вернемося за тими речами, які поміщені білими значками і числами" — каже директор.

— Деякі найбільш цінні речі — ми вже вивезли або підготували до вивозу. Все забезпечено від знищення. Цінні книжки, документи, образи, речі — вже попаковані і вивезені в гори в схоронища. Виставка експонатів міняється що три місяці і в тій цілі привозять із схоронища деякі речі на час виставки, а після вистави знову відвозять до схоронища.

Ось так американці підготовляються на випадок війни і в той спосіб думають зберегти національні цінності, зразки своєї культури.

На превеликий жаль у нас цього не було та й сьогодні ще цього нема. Не можна цього сказати про бібліотеку С. Петлюри в Парижі, НТШ під Парижем, архіви УНРади та навіть тут в Америці і Канаді ми все стягаємо до тих центрів, які в першу чергу буде нищити наш ворог. На випадок війни і евакуації з Нью Йорку, Питсбурга, Філадельфії, Шікаго, Бостону та інших великих індустриальних міст, нашим установам не буде змоги рятувати всі ті культурні цінності, бо на це треба мати дозвіл, щоб вживати авто чи трока (навіть коли його дістали). Треба мати пропуски, поміч, газолін, поживу для помічників. Треба мати вже заздалегідь приготоване місце для сховку, щоб знати куди мається це все перевезти. Не маючи дозволу на таку евакуацію культурної установи у випадку нападу ворога, безумовно людина, хоч би і хотіла рятувати, то її не пустять у ті райони, де є установа, коли ця людина живе в іншому районі.

Я офіцер оборони на випадок війни і студіював всі ці розпорядки і пляни на випадок війни і евакуації. Ясно й недвозначно сказано: "У випадку нападу ворога, всі споживчі склепи мають бути замкнені та всі газолінові станції. Коло всіх цих бизнесів має бути сто- роня цивільної гвардії.

Перші три до сім днів не буде ні газоліну, ні поживи і тому закликається все населення запастися поживою на один тиждень.

У випадку нападу на місто Лос Анджелос, евакуація буде йти в трьох напрямках у різні сторони, а тому чоловік на роботі, захоплений нападом — може бути евакуйований на пів-

ніч, а жінка з дітьми на південь. Одно може бути в одному кінці міста, а друге в другому кінці міста. Вони можуть зійтися лише після двох чи навіть 10 днів.

Чи ви хочете чи ні, а раз скажуть евакуюватися, то мусите. Що тоді станеться з нашими установами? Що станеться з бібліотеками та музеями? Хто їх буде рятувати? Мені здається, що наші культурні установи в тому напрямку дуже мало забезпечені, а більш всього здались на Бога і на "якось то воно буде", "Що буде людям, то буде і нам". Но "люди" вже думають тепер і роблять усі можливі за безпечення.

Моя рада й цій справі є така сама, яку Український Національний Музей — проробив і підготував:

1. Забезпечити речі від вогню, води, крадіжці й знищення.
2. Один із членів має стати членом "цивіль дефенс" місцевої організації, щоб бути в курсі справи і знати як буде йти евакуація та дістати дозвіл на право евакуації.
3. Призначити вже зараз трок для перевозу і назначити людей, які б цей перевіз виконали у випадку потреби.
4. Підготувати за містом у віддалі хоч би 100

миль місце для переховання всього майна, де б також міг жити один чи декілька людей і оберігати майно. "Цивіль Дефенс" видасть перепустку, картку на газолін, на поживу та на робітників. Їх завданням було б не лише пильнувати майна, але також бути тим пунктом зв'язку поміж членами організації: всі мали б туди зголошуватися у випадку розпорошення при евакуації і давати інформації на всі запити.

Пишу все це з досвіду, тому, що і наш Український Національний Музей зробив подібну підготовку: забезпечився сховком у горах, та необхідно провізією на 10 днів і 20 галлонів газоліну для перевозу. Місто дасть авто, два автомобілі призначені на випадок евакуації, а також 4 особи для праці для вивозу та для зв'язку.

На випадок війни перший удар буде на Америку і Англію, але і Європа буде під тою же загрозою і коли мова про нас, українців, то всі наші культурні цінності в Європі будуть під великою загрозою знищення війною, чи нашими ворогами, як то було в Празі. Тому було б доцільним подумати над тим тепер, щоб запобігти цьому і зберегти, хоч би все те, що є найціннішого для нашої культури.

АНТ. КУЩИНСЬКИЙ

Український Національний Музей - українська амбасада в Америці

Кожна держава для забезпечення своїх інтересів закордоном та для дипломатично-політичних і економічних взаємин висилає до інших держав, з якими вона хоче мати добрі й ближчі зносини, своїх офіційних репрезентантів — своїх амбасадорів. Чинність цих амбасад не обмежується тільки пасивним забезпеченням згаданих інтересів своїх держав та всілякою допомогою своїм громадянам, що опинились на чужині. Вони провадять активну інформативну й пропагандивну чинність про життя й культурні надбання та взагалі про цінні особливості свого краю і своєї нації, щоб зацікавити ними міжнародний світ. Вони намагаються творити в міжнародному світі таку опінію, яка сприяла б прихильному відношенню до їхньої держави й нації інших держав, та викликати міжнародний інтерес і сприйняття у здійсненні політично-дипломатичних проблем, що стоять чи наростають на порядку дня буття нації - держави, яку репрезентує амбасада.

З втратою своєї держави українська на-

ція втратила тимчасово і право на таку свою офіційну, свою власну репрезентацію. Роля й завдання державної амбасади перейшла на розпорошені наші еміграційні чинники і установи.

А між тим, українська нація переживає тепер критичну фазу своєї історії. Самостійне державне життя її перервано. Теперішній її окупант червона Москва — вживає всіх сил і засобів, щоб знищити нашу націю та витравити в ній своє власне "я", замінивши його на загально-советське "русское всё равно". Суть політики СССР нічим, крім форми, не різниться від минулого царського імперіялізму. Всі зусилля її на внутрішньому фронті направлені на те, щоб серед українського народу затерти всі риси, традиції та історично-культурні надбання своєї самобутності, їх зруйнувати або присвоїти пам'ятники цієї самобутності та перевернути історичні події минулого. А на зовнішньому фронті, закордоном, ідучи руку з російською політичною еміграцією, хоч би й протикомуністичною всіх барв: чор-

ною, білою і три-кольоровою, фальшуванням відомостей про український народ, пропагус "общерусскость" нашої культури і історії та змагає звести в очах закордонних чинників на нівель відомості про безперервну визвольну боротьбу й державні змагання України. Наше ім'я закордоном майже всюди замінюється на "руський", "русо", "рашен". Назву нашої держави замінено на назву "УССР", а іменем нашого народу заступають політичні інтереси советського пекла советські місії в О.Д. та різні советські "мирові делегації" і советські амбасади.

Наше ж політичне життя на рідних землях, хоч і точиться в безнастанних змаганнях і боротьбі за волю, але ввійшло в підпілля й партизанку, і тому світ про нього знає занадто мало. Освідомлюючи ж чинність нашої еміграції, розділеної на кілька політичних груп, шукає сприйняття в зовнішнього світу переважно в галузях і інтенціях своїх політично програмових концепцій та витрачає багато своїх сил на внутрішню боротьбу за першенство у праві репрезентувати український народ.

Українська ж справа в повному її обсягу і в усій величії її історичної проблеми для об'єктивного ознайомлення і викликання прихильності до неї чужого світу потребує не тільки політичної пропаганди. Чужинецький світ відносно українського питання є у великій мірі не тільки малознаючий, а і великий "Хома невіруючий". Щоб його освідомити в нашій справі і переконати, що ми є окрема нація з окремою культурою, з своєю власною історією і з своїм законним правом на незалежну державу, то треба дати йому можливість побачити на власні очі, переконати на фактах і на документах, на інших доказових матеріалах з нашої духової й матеріальної культури і історичних першоджерелах, що все це правда. Треба дати представникам чужинецького світу можливість "вставити персти" його власні в наші "рани" — побачити ці докази.

Такою установою, де були б зібрані ці докази для вільного, об'єктивного ознайомлення й студій та створення свідомої переконливої симпатії до української проблеми, може бути тільки такий музей, як тепер заснований в Онтаріо, Каліфорнія — Український Національний Музей і Бібліотека.

Це й є та українська амбасада, що може викликати в чужинця створення безсторонньої прихильної opinio до нашої правди, переконати його про правість наших державницьких змагань, передати йому правду про нашу боротьбу з Москвою.

Це буде наша амбасада, яка покаже об-

лудність і неправдивість московської пропаганди всіх барв та покаже "хто ми і ким, за що закуті".

Український Національний Музей і Бібліотека прийме і об'єднає в своїх виставових залах докази нашої життєздатності, які постануть усі українці без різниці на свою політично - групову приналежність чи місця походження. Це загально-національна позапартійна установа державницького характеру, яка репрезентуватиме Україну так, як репрезентувала б наша державна амбасада нашої самостійної держави.

Це буде та наукова українська установа, якої не має забувати жадне українське видавництво і повинно присилати до її бібліотеки кожне навіть найменше своє видання, як би воно робило в Українській Державі для державного національного музею.

Це має бути національний архів матеріалів до історії життя й праці української еміграції, в якому зберігатимуться їхні архіви і історичної вартості протоколи, звіти та інші матеріали.

Це буде забезпечене сховище історичних і культурних цінностей української минувшини, які ще збереглися по цей бік залізної застави завдяки заслугам окремих українських організацій чи окремих осіб.

Те забезпечення сховища УНМ, про яке сповіщає Дирекція Музею в своїх реляціях, на випадок військових подій, і те узнання прав і значення УНМ, яке проявили американські урядові чинники, є закладом того, що УНМ стане довговічним "сейфом" всього, що до нього віддадуть жертводавці або складуть у депозитне сховище.

Та УНМ і Б. в Онтаріо є не тільки нашою амбасадой в чужинецькому світі, і то саме на теренах найголовнішої в цих часах англо-саксонської антикомуністичної потуги, де нам найбільше залежить, щоб впливові чинники пізнали правду про Україну. Це є також наша культурна скарбниця, яку теперішнє й відходяче покоління наше має залишити поколінню новому й прийдешньому, щоб воно знало яких батьків вони діти, щоб наш прапор народної волі й державної свободи не впав, а переможно дійшов до Києва і щоб усе те, про що скаже Український Національний Музей і Бібліотека відновилось, воскресло від Тиси по Кубань річку, на Сірім Клині, в Зелений Україні!

* * *

Завдяки такому значенню УНМ вістка про його заснування знайшла співчутливе відношення, мабуть, у всьому українському суспільстві по цей бік у вільному світі, а зо-

крема на американському континенті. Бо ж успішний розвиток цієї установи має стати честю й гордощами старих і нових українських переселенців в Америці.

Тому не дивно, що навіть в Парагваї, де перебуває, порівнюючи невелика українська організована громада самостійників, ця вістка знайшла також свій конкретний відгук.

Український Осередок в Асунсіоні, як українська крайова репрезентативна централія, прийняла за свій обов'язок організовано сприяти чинності УНМ, видала свою в цій справі відозву, опубліковану вже в пресі, та приступила до збирання експонатів для УНМ. Тут знайшлися уже перші жертводавці і розпочалась висилка збірок. Треба сподіватись, що архівні речі й документи та вже унікати — старокрайові передвоєнні українські часописи й видання, що волею долі заблукали аж у парагвайські праліси і тут є в небезпеці знищення тваринами-шкідниками або безцільного забуття, поступово перекочують до сховищ і виставових залів УНМіБ в Онтарію.

* * *

Докінчуючи ці рядки про враження й думки, які постали з приводу засновання УНМ, мимоволі хочеться висловити хоч пару слів про одного і то, гадаю, найголовнішого з-поміж ініціаторів цього музею.

Пригадую п. Каленика Лисюка ще з часів його меценатської чинності музейної справи в Празі, ЧСР. Там за його щедрої матеріальної допомоги та за його княжого дару було засновано і устатковано Музей Визвольної Боротьби України. Пригадую також і його сина, що впав смертю хоробрих на полі слави за боротьбу Карпатської України в Хусті, де він увіковічнював фільмуванням ці героїчні події...

І коли тепер п. К. Лисюк знову активно взявся продовжувати це діло в Америці з ще більшим досвідом і з ще більшою жертвенністю, відданністю й запалом, то не знаходжу слів, якими треба б було оцінити і відзначити його патріотичні сили і його патріотичні заслуги перед історією культури України та перед Українською Визвольною Боротьбою...

Та і не мені припадає ці слова узнання підбирати... Це справа наших вищих наукових установ та наших вищих репрезентативних громадських центрів. А прийде час відновлення Української Держави, то дотичні наші державні установи знайдуть спосіб і не забудуть увіковічнити заслуги директора і основника УНМ і Б. в Онтарію п. К. Лисюка і його співробітників в цій високопатріотичній ділі їм усім на честь і Україні на славу!

ОПРАВОЧНА МАЙСТЕРНЯ (ІНТРОЛІГАТОРНЯ) В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МУЗЕЇ

Шафа в оправочній майстерні, де часописи, журнали і книжки опрацьовують для переховання в архіві. На нижній полиці є часописи, що кожного дня приходять, їх розбирають по числах і складають у папки (на правій стороні) опісля опрацьовують і ставлять на другу з-низу полицю. Журнали вже опрацьовані відко з-права на третій полиці. На верхній полиці книжки до опрацьовки і дублікати. Всі редакції й видавництва повинні подбати, щоб їх друки зберігалися в архівах музею і щоб будуче покоління могло оцінити їх роботу.

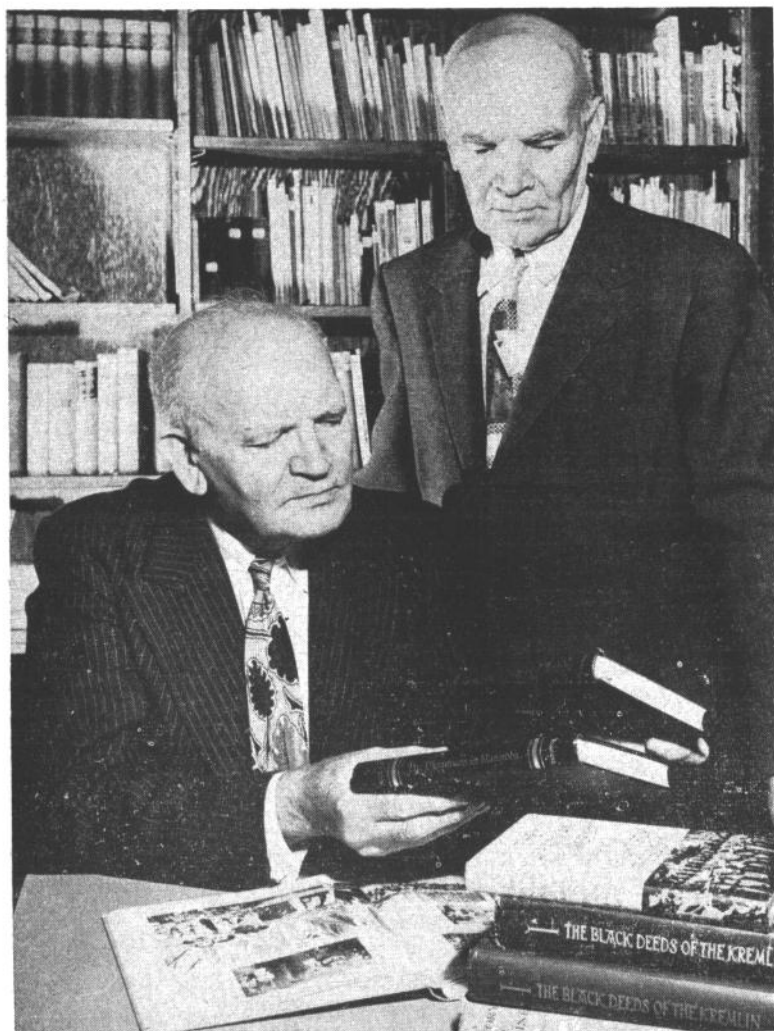
НАДСИЛАЙТЕ ВСІ ДРУКИ ДО АРХІВУ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ!

Я відвідав Музей в Онтаріо

В році 1955 на весні появилися в пресі вістки, що в Онтаріо, Каліфорнія, твориться новий Український Музей і що до праці зголо- силось кілька осіб на чолі з п. Калеником Лисюком. Початок був тяжкий, бо ж мало було таких, хто міг би пожертвувати на цю благо- ційну ціль гроші і працю, а також і експонати, і ніби виглядало так, що з цього нічого не бу- де. Та все ж таки ініціатори не тратили надії і вперто пропагували між українським грома- дяństwом справу музею особисто та через пре- су. І так праця йшла вперед: придбали дім, люди почали з дня на день присилати все більше і більше як експонатів, так і пожертв грішми; створилася з кількох людей управа і директором музею став п. К. Лисюк. Сьо- годні всіх національно свідомих українців о- гортає радість на вістку, що дня 15 жовтня відбулось урочисте відкриття Українського

Національного Музею в Онтаріо і що ця ре- презентативна установа має власний дім, ба- гато експонатів, поставлена науково і гідно репрезентує нашу націю в Америці.

Хто розуміє вагу Національного Музею, що довершує великого діла для української справи, той розуміє, що він запишиться золо- тими літерами в історії нашого музейництва. Нарід без минулого не може творити май- бутнього і тому для традиції Української На- ції й української культури так важні матеріа- ли наших предків, взагалі наше минуле. Тому ми всі, українці і українки — повинні підтри- мати цей шляхетний чин ініціаторів Україн- зького Національного Музею і йти до співпра- ці з ними без різниці нашого релігійного чи політичного переконання. Допоможим збере- гти все, що є українське сучасне й минуле. Че- рез нашу співпрацю ми допоможемо зберегти

БІБЛІОТЕКА В УКРАЇНСЬКОМУ НА- ЦІОНАЛЬНОМУ МУЗЕІ

Всі друки, які поступають до музею, стисло провіряють, записують в книж- ку, класифікують і годі жони посту- пають до шафи, а журнали й часописи йдуть до кімнати, де їх сортують, скла- дають в річники і опрацьовують та дають до архіву. Дублікати поступають до окремого відділу, де їх списують і ви- мінюють з іншими музеями чи бібліо- теками на ті числа, що їх нема в музеї.

На світліні директор музею п. К. Ли- сюк та заступник директора п. А. Рі- шай розглядають книжки тількищо о- держані з пошти.

культуру української спільноти на чужині.

Здається не один запитас себе: а чим я можу допомогти музеєві, коли я сам у біді? Я ж не мільйонер, щоб давати тисячі на музей! Однак це не така тяжка проблема, бо ж музей не вимагає тисячів, ані сотень; нехай кожен дасть, що може; коли немає п'ять доларів, то може має якусь стару річ, про яку думає, що вона безвартісна, як напр., стара українська ноша або якийсь старий лист чи документ або світлина. Це все вартісне і має свою історичну вагу. А тому кожен українець має нагоду стати добродієм і жертводавцем музею. Лише треба розглянутись по своїх закамарках, по старих полицях чи скринях, а щось знайде. А Дирекція музею буде вам вдячна.

Багато ми маємо аматорів фотографів, що жили на вигнанні по таборах, по засланнях, та взагалі по цілому світі. Є такі люди, що або самі робили світлини або набували їх і перетримують як особисту пам'ятку, а не беруть на увагу, що ця світлина представляє не раз велику вартість як документ з життя українців на вигнанні. Тому всі, хто має такі світлини історичного значення, повинні надіслати їх до музею, щоб в будучині наші науковці мали матеріал, який може не раз принести велику користь для української майбутньої держави.

Певно є й такі, що скажуть, мов у музеї немає нічого вартісного. Але на це можу сміло відповісти, що коли б кожний наш музей (а їх є більше в Америці) мав так численні ек-

спонати як УНМузей в Онтаріо, то наші науковці матимуть матеріал до розслідувань минулого, і чужинці з цього багато користатимуться. А втім уже тепер багато користаються. Я особисто будучи в Онтаріо, переглянув всі кімнати, заповнені експонатами, на стінах образи наших гетьманів, зброю, мали, різні інші образи наших відомих осіб та види України, масу різних книжок про Україну в різних мовах, багато сотень різних фотографій та фотографічних побільшень наших генералів з часів Бизвольних Змагань, різні ручні вироби як тарілки, військові відзнаки, українські гроші, а крім того велику кількість різного архівного матеріалу.

Мушу підкреслити, що коли читаємо звіти в журналі, що його видає Український Національний Музей "НА СЛІДАХ", то завважимо, що не лише українці жертвують на наш музей в Онтаріо, але і американці щедро жертвують і то не по п'ятці, але по тисячі доларів. Отже тимбільше повинні ми підтримати розвиток Національного Музею, бо музей в Онтаріо це амбасада України в Америці.

А щоб бути у зв'язку з Українським Національним Музеєм в Онтаріо, кожен свідомий українець повинен передплатити журнал "НА СЛІДАХ", що його видає музей і тоді буде знати, хто й що пожертвували в останніх місяцях, яка вартість пожертвованих експонатів, і як поступає праця в музеї. Передплата журналу не є велика, бо заведве 2 дол. на цілий рік, а матеріалу в журналі багато і цікавого для кожного.

Ю. ДНІСТРОВИЙ

3 Шікаго до Лос Анджелос

(З приводу святкового відкриття Українського Національного Музею в Лос Анджелос в дні 15 жовтня 1955 року).

Понад дві тисячі миль із Шікаго на сході до Лос Анджелос у Каліфорнії на заході Америки. Все ж таки управа Музею-архіву в Шікаго уважала своєю повинністю взяти участь в офіційнім відкритті Українського Національного Музею і вислала свого відпоручника.

Автор цих рядків, обмежений часом, вибрав дорогу з Шікаго до Каліфорнії літаком. Лет був вигідний, летиться неначе їдється автобусом або поїздом. Красвида, що їх мається з-під небосклону, не заступить ніякий інший комунікаційний засіб так, як літак. В швидкому часі пересуваються перед очима безмежні прерії, гори, високорівні, пустині, а за тим знов гори аж до Тихого океану; поміж ними

посновані ріки, міста, фарми і все те, як в райдузі купається в золотистих проміннях сонця. В такий погідний соняшний день, це чудова подорож.

З летовища в Лос Анджелос до Онтаріо ще добавив літаком яких 50 миль. В Онтаріо вже очікував мене директор Музею п. К. Лисюк. Ще того самого вечора я оглянув Музей в Онтаріо.

Музейний будинок гарний, двоповерховий з семи кімнат, в цілості призначений для музейних збірок, на бібліотеку і архів. Із музейних збірок, що розложені в трьох кімнатах, звертають особливу увагу портрети українських гетьманів, стара козацька зброя, польова чаша і пояс гетьмана П. Полуботка, пор-

трети українських письменників та діячів, збірка українських грошей, писанки, вишивки. Все вміло і з смаком розташоване в скляних габльотках, шафах та на стінах. Бібліотека займає одну кімнату, вона начислює під цю пору 3,000 томів, переважно українська в скляних шафах. Між ними багато рідкісних книжок, яких тепер уже неможливо або тяжко дістати, особливо з України. Архів Музею в стадії організації, однак вже тепер пишуться на полицях оправлені річники "Свободи", "Америци", "Народньої Волі" та інші періодичні видання, що їх надсилають до архіву 89 різних українських видавництв. Цікава кімната призначена фундаторам музею. Це для тих добродіїв, що зложили не менше 500 доларів на Музей. Їх світлинні вміщені в гарних рамах на стіні, а в пропам'ятній книзі збережена біографія кожного фундатора і його родини на вічну славу для майбутніх поколінь. Цей фонд буде побільшений до сто тисяч доларів посмертними записами свідомих громадян і має стати тривкою основою дальшого розвитку Музею. Це справді благородний спосіб збереження своєї пам'яті та пам'яті рідні і гідний наслідування в інших наших культурних установах.

В загальному Музей робить гарне враження. Це велике культурне діло. Жаль тільки, що він не в більшому українському центрі. Його організаторові справді належить признання від української громади. Майже з нічого в бігу одного року створено культурну установу, що має всі завдатки дальшого розвитку.

В суботу ввечері на 15 жовтня 1955 р. відбулася святочна академія в міській галі, (Fiesta Hall), в Лос Анджелос з нагоди офіційного відкриття Музею та передання його українській нації. Міська управа міста Лос Анджелос крім галі дала ще й свою оркестру в складі 60 осіб, яка грала перед відкриттям, в перервах і під час передачі прапорів, як також на академії мала окрему точку. Було приємно ствердити поважну участь американців на академії, коли взяти на увагу невелике число українців в Лос Анджелос, (около 600 родин).

В програму академії входили промови, передача прапорів до Музею та пожертв і властивий концерт. З американців виступали з промовами: сенатор Нелсон С. Дилворт, конгресмен Чарлс Гіншав та директор Конгресу миру Т. Ешбі. З українських промовців був директор Музею-архіву з Шікаго проф. Юліян Каменецький, директор Українського Національного Музею К. Лисюк і інж. Л. Романюк. Особливої уваги заслуговує промова сенатора

Дилворта, який високо цінить українську культуру та її вклад в американську культуру. Він видвигнув заслуги першого українського емігранта в Америці, священика козака Агапія Гончаренка, звернув увагу на значення участі українських емігрантів у боротьбі з просякуванням комунізму в цій країні і підкреслив найбільші цінності Америки, як свободу і конституцію, які треба всім спільно обороняти. Директор Конгресу миру п. Ашбі у своїй промові сказав, що американцям треба вчитись від українців, що таке комуністи та як вести успішно проти них боротьбу.

Найбільш святочною частиною програми була передача прапорів. Кожна група, що передавала прапор, йшла з своїм прапором через галію на естраду в асисті почоту та під звуки оркестри. Американські воєнки з формації "Маріне" передавали американський прапор під звуки американського гімну, відпоручники Української Централі в Лос Анджелос український національний прапор під звуки українського національного гімну, а українські військовики-ветерани прапор третьої Стрілецької Дивізії під звуки бойового маршу.

Після передачі прапорів виходили фундатори і передавали пожертви на музейний фонд, не менше 500 доларів. Між фундаторами були: п. Т. Ногаш, п. К. Пакулець, американець Р. Палсдорф, (\$1000), та за проф. Р. Смаль-Стоцького. Зокрема фундатор і директор Музею п. К. Лисюк передав нотаріальні папери і заявив, що музейні збірки, бібліотеку і архів передає на власність української нації. Всім фундаторам святочна громада дякувала оваційно, а найбільше п. Лисюкові за його княжий дар українській культурі.

Концертна частина була дбайливо приготована і держала всіх в милім напруженні до кінця. В першу чергу належить признання міській оркестрі та її диригентові, що як сторонні взяли участь у дні української культури. Особливо треба підкреслити сольоспіві пані К. Задорожної з опер Пучіні, Штрауса та українські народні пісні. Оригінальна інтерпретація, темперамент, мелодійність голосу захоплювали слухачів, безперервними оплесками викликували до надпрограмових співів. Захоплення й бурю оплесків викликали українські танки, підготовані п. В. Іванчуком. Народні строї дбайливо підібрані робили своє гарне враження. Як дебютантка виступила з двома балетними танками п-на Марта Сіак, що дає багато надій на великі успіхи.

В загальному академія мала великий моральний успіх для українців Каліфорнії, а ще більше для української культури.

З перспективи на майбутнє треба відміти-

ти, що в загальному Український Національний Музей стоїть на добрім фундаменті, а діяльність спрямована на правдивий шлях. В нарадах управи Музею із представником Музею із Шікаго, що відбулись наступного дня по академії в Онтаріо, Каліф. порушено низку важливих питань, з яких однозгідно схвалено між іншими такі:

1. На терені Злучених Держав Америки створити один Український Національний Музей і Бібліотеку з його автономними відділами по інших містах, як в Лос Анджелос, Шікаго, Нью Йорк і т. д. Ці осередки культури мають нас гідно репрезентувати перед нами самими і чужими.

2. В бігу 1956 року скликати загальну конференцію українських музейників і бібліофілів для координації праці і співпраці. Цю конференцію скликати до міста Шікаго у зв'язку з офіційним відкриттям тамошнього музею-архіву.

3. Журнал "На Слідах" перемінити на кварталник. Він має репрезентувати і бути трибуною усіх українських музеїв і бібліотек у вільному світі.

Почате велике культурне діло повинно знайти і велику моральну та матеріальну піддержку свідомого українського громадянства.

АМЕРИКАНКИ ТАНЦЮЮТЬ УКРАЇНСЬКІ ТАНЦІ

Американські дівчата (не-українського походження) з групи танцюристів п. Дона Ландавера, танцюють "Тони вітер" на відкритті Українського Національного Музею в Каліфорнії 15 жовтня 1955 р. Вони закохані в українських жіночих строях і танках, а тому виступають, де лише можуть даром, щоб показати свої строї та українські танки, які вони все пояснюють перед виступом як українські народні танці.

Ідея заснування Українського Національного Музею на еміграції заслуговує найбільшого признання й підтримки культурних і свідомих людей, справжніх патріотів. Бо ж Український Національний Музей, це так би мовити, матеріальний доказ самобутності народу, його історії, етнографії, культури, науки, мистецтва, письменства, показчик його вкладу певних цінностей до загально-людської скарбниці, а у відношенні до українського народу, також його боротьби за рівне місце під сонцем. Український Національний Музей це ще одна ділянка, досить значна, на широкому фронті змагань народу за право на вільне життя.

Тому заснування Українського Національного Музею саме в ЗДА, в цій найбільшій демократичній державі, на яку звертають очі вільні й невольні народи, заслуговує всебічної підтримки українського суспільства на еміграції.

Щодо нашої громади в Сан Павло, то музей викликав велике зацікавлення групи культурних і діяльних людей. Ширші маси нашої еміграції, з уваги на її розкиданість по всіх цільницях великого міста й поза ним і з огля-

ду на брак зв'язку, мало знають про музей, але зміна на ліпше це лише питання часу.

Я певен, що наша еміграція, як попередня, так і новіша, має багато дечого, що можна було б виставити в музеї. Отже є широке поле праці, треба тільки повести відповідну акцію й тоді покажуться реальні наслідки. Саме це й переводить скромними силами представник У. Н. М. на Сан Павло.

Однак найбільшці скупчення нашої еміграції, головним чином попередньої, згадуються в південних частинах Бразилії, а саме в Парані, Санта Катаріні та в Ріо Гранде до Сул, з осередками в Курітібі, Прудентополісі та в Порто Алегре. Є теж невелика група земляків у столиці краю, Ріо де Жанейро. На жаль, покищо там немає представників музею, хоч інтелігенції не бракує, і як видно, нічого не робиться в цій справі.

Належало б нав'язати контакт із цими осередками, бо наша еміграція в цілому має цінні експонати, як показала це українська виставка в Курітібі.

М. Дніпровий.

ВИСТАВКА ПАМ'ЯТОК УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ В НІЯГАРА ФАЛС У КАНАДІ

У днях 17 і 18 грудня Український Воєно-Історичний Інститут у Торонті влаштував у Ніягара Фалс виставу пам'яткових експонатів з визвольної боротьби. У досить просторій залі української православної громади густо по стінах, на довгих столах і на завісі сцени розміщені були численні вибрані цінні пам'ятки важливої історичної доби недавнього збройного змагання України за свою волю державність.

З цих дорогоцінних пам'яток, — можна сказати вже священних реліквій, — згадаю тут хочби найголовніші такі: — 14 військових знамен і стягів, а між ними безмірної історичної ваги такі безпосередні мовчазні свідки героїських чинів нашого війська, як штандарт Кінних Запорожців, скроплений кров'ю в численних боях і сутичках нашого кінного козацтва з ворогом; далі — розкішно вишите чудової мистецької роботи знамено 1-го Козацького Дорошенківського Полку Синьої Дивізії; з ним вона парадувала в Києві 1917 року; рядом із цими стягами скромний самодільний прапор відділу Поліської УПА, знятий із грудей забитого повстанця, а також бойовий стяг Холмської Самооборони з доби другої

світової війни. Решта знамен і стягів належала до різних українських вояцьких формацій — Товариств вояків і ветеранських організацій, що творилися по першій світовій війні на чужині для плекання вояцького духа і продовжування лицарських традицій славного нашого війська. Між цими стягами особливо вибиваються — найстарше, потріпане часом, знамено Товариства Бувших Вояків у Каліші і мистецько виконаний штандарт Дружини Лицарів Хреста Симона Петлюри в Познані. Цілком окремо від групи знамен, у спеціальному футлярі під склом, виставлено останки жовто-блакитного, з вишитим сріблом тризубом у вінку, знамена з 1917 року, яке спочатку належало до Козацького Подільського Пішого Полку, а пізніше пишалось воно на панцерному потягові "Кармелюк", на якому під час одного бою частково погоріло.

З інших цінних пам'яток звертають на себе увагу державні відзнаки України — герби, гроші, поштові марки, закордонні пашпорти з візами різних держав, чотири Універсали Української Центральної Ради, відозви Директорії УНР, військові накази і розпорядження армій УНР і УГА, зразки вояцької преси,

габлиці з ранговими відзнаками різних періодів і альбом кольорових зразків уніформ Українського Війська від початку його творення. В окремих невеликих вітринах під склом виставлені нагородні військові відзнаки та інші різні нагрудні вояцькі значки.

По стінах великий простір зайняли збільшені фотосвітлинки подій бойового і побутового життя армії УНР і УГА та різні схеми і пляни бойових дій, маршів, рейдів і маршрутів нашого регулярного війська, як також і повстанських груп у рр. 1917—1921. Окреме місце на стіні зайняла велика розміром таблиця з реєстром розстріляних 359 героїв під Базаром рядом із схемою Другого Зимового Походу 1921 року.

Чільну стіну залі зайняли розміщені в кількох рядах великі портрети високих достойників і репрезентантів української державності та вищих командирів — генералів. На довжелезних столах уклалися понад тисячу фотосвітлин із бойового і побутового життя війська та старших і рядових вояків армії УНР, УГА, УСС, дивізії Галичина, повстанців різних часів українського визвольного змагу.

Велика кількість експонатів, виставлених у Ніягарі, як ми довідалися, становить лише частину того, що посідає Музей Українського

Війська при Українському Воєнно-Історичному Інституті, який поклав собі метою всі ці цінні, рідкісні пам'ятки зберегти і передати до Києва при відновленні суверенності і державності нашої Батьківщини, з вірою, що ці історичні скарби увійдуть в основний фонд при заснуванні Всеукраїнського Військового Музею в столиці України.

Пояснення на виставці подавали представники Інституту ген. Садовський і майор Битинський, як також мали вони окремі доповіді про загальний перебіг збройної боротьби України, ілюструючи свої виклади на схемах. Крім цього цікавими були наświetлення заслуг і характеристик до галерії портретів вищих військових діячів.

До влаштування виставки особливо спричинилися на місцях стара Управа Православної Громади св. Петра і Павла на чолі з головою п. Кокором і секретарем п. Панченком, як також і нова Управа цієї ж громади на чолі з п. Біловським, що зо своєю родиною приклав найбільше зусиль до влаштування виставки, за допомогою пп. Кислюка, Губки, Нестеренка та інших. За їхню працю при влаштуванні в нашому місті такої рідкої й цікавої імпрези належить заслужена подяка.

Відвідувач.

НАШІ ВИЗНАЧНІ ДІЯЧІ

Всі шануючі себе й свою націю народи, мають свої національні музеї, в яких вони збирають зразки духової та фізичної культури. Нема ні одного музею, в якому б не було портретів визначних людей нації, а то: королів, князів, дипломатів, науковців, винахідників та воєнних героїв. Їх мають усі народи, маємо і ми українці. Ми мали князів, гетьманів, провідників визвольних змагань. Проходили віки, мінялись люди, мінялись погляди та в бігу історії українського народу проходили події, в яких приймали участь різні угруповання — партії, але всі вони давали те, що вважали за корисне для нації, і часто бувало, робили помилки, як всі люди. Вони відходили — їх місце займали інші люди, з іншими ідеями, поглядами і вимогами. Знов робили добре й робили помилки, і знов відходили. Це закон життя і закон боротьби народу за своє існування. Нема в світі нації, яка б не мала своїх провідників і які б не робили помилок. Раз щось робили, то мусіли робити також помилки. Робили помилки і наші провідники, але й робили також багато позитивного.

Ніколи — сучасники подій неспроможні зробити правдиву оцінку подій чи людей-провідників, бо на це впливає їх особисте почування. Проходять літа і історик, який не приймав участі в подіях, підводить підсумки наших століть, нашого часу і лише він правдиво може оцінити все те, що ми в свій час робили. Так усе було і так далі буде. Тому нам треба залишити осуд історії, яка безжалісно все зле скартає, а дасть належну оцінку за добрі вчинки та працю нашого біжучого століття.

Завданням Українського Національного Музею є зібрати зразки духової й фізичної культури нашого часу, зберегти те все і передати прийдешнім поколінням. Кожна фотографія, кожний клаптик друкованого слова, листування, книжки, часописи та різні документи, це все великі цінності для будучого історика і наших науковців.

Наш музей є понадпартійний, бо інакше він не міг би бути справді національним. Наш музей має служити виключно Українській Нації.

Ми писали до провідних людей в Америці і в Європі, щоб дали портрети наших визначних людей як проф. Грушевський, гетьман Скоропадський, С. Петлюра, А. Волошин, полк. Коновалець, Петрушевич та інших наших визначних людей. На наше прохання відповів лише один наш кореспондент п. Душенко з Бафала. Його дружина прислала образ гетьмана Скоропадського в дорогій і гарній рамі. Образ приміщено в кімнаті визвольних змагань і при відвідуванні музею американцями чи українцями — всі питають хто він? Даємо об'єктивну картину життя і його участі як Гетьмана України.

Багато наших людей питають: "А де ж образ С. Петлюри?" Що ми можемо їм відповісти на їх запит? Показуємо їм побільшену фотографію, образ вишитий на полотні, що його прислали з Парижа, та стає соромно, бо ж масмо в Америці, Канаді, Англії заможних людей, допомогові організації, партії і партійні організації, які славлять на словах своїх провідників і патріотів та героїв визвольних змагань, але жалують одного доляра на портрет тих, які все ж таки були нашими чи їхніми провідниками, служили своєму народові як могли і як знали.

Директор музею умовився з малярем В. Кричевським, який погодився брати за портрет для музею лише ціну, яка б оплатила витрати матеріалу, а саме сто доларів за образ, тоді коли він подібні образи малює чужинцям за 300—400 дол. Кожна організація є в стані зібрати 100 дол. і увіковічнити пам'ять

тих людей, які є історичними постатями наших визвольних змагань.

Як би то добре почував себе чужинець, коли б він, відвідуючи наш музей, входив до кімнати, де на стінах висять образи князів, гетьманів чи до кімнати 20 століття, де висять образи провідних наших діячів? Певно, у нього склалась би гарна думка про нашу політичну зрілість, про нашу культуру і наші визвольні змагання; а зовсім інакше почував би себе, якби йому показувати фото того чи тих, про яких вони вже читали в пресі і думали, що нарід їх шанує і він замість побачити образи, побачив би їх фотографії.

Музейна управа не є в силі видати кільканадцять сотень доларів на такі образи, бо музей в стадії розбудови. Музейна каса пуста, бо всі грошові поступлення зараз же знаходять своє примінення на дрібніші, але необхідні витрати на музей. Було б вказане, щоб кожна організація чи партія мала гордитися і домагатися, щоб портрет їх лідера чи національного провідника був у музеї, та зробити заходи, щоб він був у музеї на почесному місці та щоб він був поданий у журналі, в пресі, в каталозі.

Ми надіємось і віримо, що прийде той час, коли наші провідники зрозуміють це велике значення і виконають свій обов'язок перед тими, що відійшли і перед прийдешніми поколіннями.

**Український Національний Музей
Онтаріо, Каліфорнія.**

Портрет Гетьмана Павла Скоропадського

Недавно до музею прислали з Бафало портрет гетьмана Павла Скоропадського. Портрет роботи пані Тетяни Душенко, дружини п. С. Душенка, кореспондента Українського Національного Музею.

Портрет намальований олійними фарбами на полотні, виміру 16 на 21 цалів, образ вкладений у золочені рами, а обвідка робить раму дуже багатю. Це перший образ національного провідника, переданий нашому музею. Ми сподіємось, що і всі інші наші провідники будуть мати з часом олійні образи, які будуть прикрасою нашого музею.

Образ гетьмана П. Скоропадського є доброю роботою, яку чужинці, відвідуючи музей, а також Клюб Мистців в Онтаріо оцінили як мистецьку вартісну працю, яка надається для музею.

Пані Т. Душенко розвивала свій талант на еміграції. В злиднях еміграційного життя, вона не занедбувала свого таланту і працювала де лиш могла, заробляючи на життя, а в той же час і вчилась. На 21 році життя, вона вже була відмінена серед студентів в Бука-решті, де вона вчилась, і 4-го червня 1938 р. по закінченні Мистецької Академії дістала була диплом. Міністер Освіти вручив їй диплом і гратулював за успіх. Щоб жити треба мати більш практичний (фах) звання, а тому вона кінчає студії права та дістає правничий диплом.

В ЗДА, вона маючи 2 малолітніх дітей, працює, щоб заробити на життя, але кожную вільну хвилину вона присвячує мистецтву. Малює, приймає участь у виставках веде переписку зо знайомими на актуальні теми, а

активне її життя не дає можности віддатися цілковито мистецтву.

В слідуючому числі "На Слідах" ми подамо світлини образа гетьмана Скоропадського — роботи п. Т. Душенко.

Управа Українського Національного Музею висловлює щиру подяку Шановній пані Т. Душенко за її щедрий дар, який прикрашує стіни кімнати "20 століття" в Українському Національному Музею.

Управа Музею.

УКРАЇНЦІ У СТОКГОЛЬМІ (ШВЕЦІЯ)

Мало нам відомо про активність наших українців у Швеції. Наш кореспондент п. В. Федорчук прислав світлинку, на якій є група українців у Стокгольмі. Там є зорганізована громада на чолі з Генеральним Вікарієм для українців о. Ван де Мале (флямандцем із Бельгії). Про діяльність українців у Швеції і більші інформації про особи, які там осілися, подамо в "На Слідах" в черговому числі.

5-го лютого 1956 року в Детройті помер

Генерал БОРИС ПАЛІЙ-НЕЙЛО

Ветерани Каліфорнії клоняють голови в смутку і шлють співчуття:
дружині, синові та рідні.

МУЗЕЙНІ ВІСТІ

СТОРІНКА УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЙНИЦТВА

КЕРІВНІ ОРГАНИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ В ОНТАРІО

Рада опікунів (троститів):

П. Каленик Лисюк
проф. Р. Смаль-Стоцький
п. Теодор Ногаш
Пані Катерина Лисюк
Пані Стефанія Пакулець.

Управа Музею:

П. Теодор Ногаш, голова
проф. В. Гаєвський, заступник
Гліб Старовіт, секретар
інж. Володимир Сіак, фін. секретар
п. К. Пакулець, касир

п. Каленик Лисюк, екзек. директор.

ПОЖЕРТВИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ В КАЛІФОРНІ

Поступлення від 2-го грудня по 15-го березня 1956

ГРИШМИ ПОСТУПИЛО:

Константин Пакулець, Онтаріо, Кал.	\$ 200.00	Теодор Дідик,	0. 2.0
Лисюк Каленик, Онтаріо, Кал.	200.00	Микола Захаряк,	0.10.0
Пані Лисюк Катерина, Онтаріо, Кал.	100.00	Марія Івах,	0. 1.0
І. Софія Гаєвська, Доббс, Феррі, Н. Й.	200.00	Григорій Кириленко,	0. 2.0
Т. Василь Шкраба, Бурбанк, Кал.	20.00	Іван Іванович Кириленко,	0. 5.0
Парохія Св. Володимира, Лос Анджелос	10.00	Р. Кордуба,	5. 5.0
Д-р Олесюк, Кеврілл, Тексас.	9.00	о. Кочмар	0. 2.0
П. Зварич, Вегревіл, Ра.	6.00	Д-р Кривов'яз,	0.10.0
В. Васілевський, Нью Гейвен, Конн.	5.50	Ольга Кузм'як,	0. 2.0
Омельян Гавдяк, Ковгос, Н. Й.	4.00	Йосиф Логан,	0. 3.0
Адольф Карлюк, Бруклін, Н. Й.	5.00	Іван Лужицький,	0. 5.0
Ярослав Вілас, Ковгос, Н. Й.	4.00	Григорій Мамовітенко,	0. 1.0
Т. Печенюк, Шікаго, Ілл.	1.00	Тиміш Месак,	0. 5.0
Юліян Максимович, Шікаго, Ілл.	1.00	Мірза,	0. 2.0
Михайло Нущенко, Джанстон Огайо.	1.00	Олександра Науменко,	0. 2.0
М. Йорк, Едмонтон.	1.00	Марія Недушитко,	0. 6.0
Д-р Семен Деметчук, Бруклін, Н. Й.	1.00	Давид Рейда,	0. 2.0
В. Романовський, Клівленд, Огайо	1.00	Віра Стапінська,	0. 2.0
А. Гончаренко, Клівленд, Огайо	1.00	Людмила Пастух,	0. 2.0
В. Романовський, Міннеаполіс, Мінн.	1.00	В. Дніпровий,	0.10.0
Пані Будзак Агафія, Нью Гейвен, Конн.	0.50	Ліда Терешкун,	0. 2.0
Разом поступило пожертв	\$ 822.00	Василь Чернецький,	0. 5.0
		Тарас Чубатий,	0. 5.0
		Д. Шармаревич,	0. 5.0
		Порфірій Шандурський,	0. 1.0
		Шкляр,	0. 2.0
		Михайло Ягодка,	0. 1.0
		Разом:	11ф. 8 ш. 0. п.
		Всім жертводавцем глибока подяка за поміч.	
		Спільними власними силами ми побудуємо укра-	
		їнську культурну амбасаду в Америці.	

Збірку в Австралії перевів п. А. Онисько:

Засиль Андрейців	0.10.0
Анон. пожертва	0. 2.0
Анон. пож.	0. 2.0
Біловов,	0. 5.0
Бурак Надія,	0. 2.0
Василь Бурак,	0.10.0
Олександра Вуйда,	0. 2.0

МАТЕРІЯЛАМИ ПОСТУПИЛО:

334. П. Олексієнко, ЗДА — 11 + 2 фото.
335. Д-р В. Попович, Бельгія — 13 кн. і 14 карток + 7 фото і друки.
336. Б. Левицький, ЗДА — 6 старих журн. + 1 гучульська саморобна бунда, + 6 кн. і брошури.
337. А. Карпюк, ЗДА — 2 Філат. журн. + 2 метал. відзнаки.
338. "Сучасна Україна", Німеччина — 1 кн. + 1 кн. + 2 журнали.
339. УВАН, Канада — 1 книжка, 2 брош. і 10 відозв + 7 книжок — 1 книжка.
340. Союз Українців у Б. Британії — 1 книжка + 10 журналів + 1 книжка.
341. Є. Онацький, Аргентина — 4 альбоми вишивок + 1 книжка.
342. СУМ Бафало, ЗДА — календар із 1919 року.
343. СУМ Нью Йорк, ЗДА — 12 плакатів.
344. Б. Загайкевич, ЗДА — 1 книжка і 42 штуки різних друків.
344. Д-р Т. Мацьків, ЗДА — 3 фото, 3 книжки, 11 книжок і фото.
346. О. Падучак, Парагвай — кал. Просвіти, 134 часописи.
347. А. Пашук, ЗДА — 1 брошура.
348. І. Литвинович, Парагвай — 13 книжок.
349. Ч. Мішук — Австралія — 19 штук брошур і відозв.
350. А. Запорожець, Аргентина — 1 книжка.
351. Сурма, Лондон, Британія — 4 журнали "Сурма".
352. Романовський, ЗДА — 45 журналів "Нові Дні".
353. Л. Бачинський, ЗДА — 1 брошура.
354. Союз Українських Воєн. Інвалідів, Канада — 27 примірників "Сурма".
355. Д. Солоний, ЗДА — 2 малюнки.
356. М. Кмет, ЗДА — 9 книжок.
357. Українська Книгарня, Лондон — 2 календарі.
358. П. Волиняк, Канада — 1 журнал.
359. Музейний Комітет у Саскатуні, Канада — 24 примірників друків.
360. Я. Куцінський, Парагвай — 4 шт. акти, мапи, книжки.
361. о. П. Кіндрат, Канада — 68 журн.
362. Я. Славутич, ЗДА — 61 книжка.
363. П. Кашуба — 2 книжки.
364. Старовійт, ЗДА — 1 книжка.
365. В. Бойко, ЗДА — 1 посвідка.
366. П. О. Б. Бегерми, Канада — 2 книжки.
367. А. Курдидик, Канада — 2 прог. виставки.
368. Союз Визволення України, Бафало, ЗДА — 70 примірників друків.
369. Союз Українців в Австрії — 1 бюлетень.
370. О. Ховайло, ЗДА — 17 летиючок.
371. Осередок Української Освіти й Культури, Вінніпег, Канада — 20 книжок.
372. Козловська Вал., ЗДА — 4 шт. ручник і плахти.
373. Ю. Лісовий, Англія — 97 часописів.
374. "Шлях Перемоги" — 44 час.
375. Р. Дубиняк, ЗДА — 7 книжок.
377. Союз Українських Інж., ЗДА — 28 прим. "Вісті".
378. Ю. Кочвин, ЗДА — 23 шт. книжки і матеріали.
379. "Мій Приятель", Канада — 11 примірників.
380. С. Панас, ЗДА — 1 каміказі.
381. В. Щербаківський, Англія — 2 книжки.
382. М. Орест, Німеччина — 8 книжок.
383. Союз Українських Комбат. Нотін, Британія — 4 журнали.
384. А. Рішай, ЗДА 12 журналів + 45 книжок і часописів.
385. М. Белегай, ЗДА — 1 книжка.
386. Оуст, Авсбург, Нім. — 1 брошура.
387. Н. Гадацький, ЗДА — 73 шт. журн. і різне.
388. С. Шрамченко, ЗДА — 1 фото.
389. Клуб Українських Книжок, Канада — 1 книжка.
390. С. Душенко, ЗДА — 23 фота, одна відзнака.
391. В. Чуйко, Ст. Люї, ЗДА — 48 шт. фота, журнали і книжки.
392. М. Н. Канада — 1 магазин.
393. Н. Битинський, Канада — 1 гравюра Шевченка.
394. о. І. Рейнарович, ЗДА — 1 часослов.
395. "Орієнте", Іспанія — 1 магазин.
396. В. Чубатий, ЗДА — 1 український паспорт і 5 вота.
397. А. Гуцал, ЗДА — 2 вишивані ручники.
398. Т. Ф. Бойко, ЗДА — 4 вишивки.
399. "Наш Голос", Австралія — 19 місячників(1955).
400. Д-р А. Слюсарчук, ЗДА — 15 марок, 2 печатки, образ.
401. Д-р О. Снилих, ЗДА — 24 українських писанок.
402. Українське Інформаційне Бюро, Німеччина — 1 книжка.
403. УВАН. Д-р Я. Рудницький, Канада — книжки — 19 примірників.
404. Т. Онурфрійчук, Вінніпег — одна книжка.
405. УВАН, Нью Йорк — 1 бюлетень.
406. "Вільна Україна" — Вінніпег, збірник ч. 8.
407. І. Деснянський, Лондон — 12 книжок.
408. Правосл. Братство св. Володимира, Торонто — одна книжка.
409. СУМ, Нью Йорк — 2 відзнаки і 4 летиючки.
410. "Визвольний Шлях", Лондон — 1 книжка.
411. Роман Дубиняк, Лінкольн, Англія — Етн. мапа і 20 друків.
412. НТШ. Сарсель, Франція — Бюлетень ч. 2.
413. УВАН, Вінніпег — книжки і програмки 11 шт.
414. М. Гадацький, ЗДА — 10 кн. і часописи та різне — 55 примірників.
415. Українська Стрілецька Громада, Вінніпег — 3 бонди ОУН і 31 книжки.
416. Алекс. Гуцал, ЗДА — одна книжка.
417. Д-р Мацьків Теодор, ЗДА — 4 журн., 1 книжка
418. Пані Шульга Лідія, ЗДА — Фотографії 6.
419. Інж. С. Довгаль, Німеччина — Фотогр. 13.
420. Лисюк Каленик, ЗДА — 20 книжок.
421. С. Литвиненко, Нью Йорк, ЗДА — 1 книжка.
422. Пані Галина Мазепа-Коваль, Венесуела — 3 витинки з преси, 20 малюнків українського жанру.
423. І. Моренко, Єрусалим, Палестина — 5 фота, 2 книжки.
424. Горняк Стефан, Нова Гвінея — 3 часописи, 5 вишивок.

ЗАКЛИК

УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ В ОНТАРІО, КАЛІФОРНІЯ, ЗДА

Ми люди ХХ ст. є свідками незвичайно важких подій у світі і будучі покоління будуть нам завидувати, що ми жили в таких бурхливих часах, подібно як ми, сучасники теперішнього століття, мило читасмо про наполеонські часи ХІХ ст.

Ми пережили 1-шу світову війну 1914-19 рр. з її далеко ідучими наслідками — революцією 1917 р. у колишній російській імперії, повстанням нових держав в Європі. Ми пережили повстання Української Держави з різними формами її устрою. Ми пережили 2-гу світову війну 1939-45 рр. з її ще більше болючими наслідками — особливо величезними знищеннями мільйонів людей та величезними знищеннями матеріальної культури. Все це вимагає від нас українців утривалення в пам'яті для грядучого покоління наших визвольних змагань.

Особливим завданням нинішнього заклику є звернутись до українського громадянства живучого на еміграції, поза межами окупованої ворогом території, а спеціально звернутись до Українських Інвалідів, як учасників наших визвольних змагань зо зброєю в руках — допомогти Українському Національному Музеєві в Онтаріо, Каліфорнія, ЗДА, зібрати

дані про визначніших провідників визвольного збройного руху. Ми хочемо заховати прізвища та імена цих полковників і генералів, які були чинні у визвольних наших змаганнях, а то за час 1) Української Центральної Ради, 2) Гетьманату, 3) Західної Области УНР, 4) Української Народної Республіки і 5) на Закарпатті.

Сповнимо громадно й совісно цей наш обов'язок. Іде нам про те, щоб подати біографічні дані цих осіб — померлих чи живих, — в яких формаціях і на яким терені та в яким часі вони ділали, по можності з відповідними світлинами.

Український Національний Музей завіз для кожної доби окремий альбом і окремий відділ — все маючи на меті вшанувати їх дії — для заховання в пам'яті грядучим поколінням.

Тому в зрозумінні цього спільного нашого обов'язку — хто живий, берімся до цього нетрудного діла, а будучі покоління оцінять належно нашу працю.

Всякі матеріали просимо слати на адресу:

UKRAINIAN NATIONAL MUSEUM
312 East "H" Street,
Ontario, Cal.

УВАГА! УКРАЇНЦІ

Український Національний Музей в Онтаріо, Каліфорнія, приймає на переховання пакунки, які повинні бути розміром не більші як 24 x 36 x 12 цалів, в дерев'яних пачках, а коли в паперових, то розмір має бути не більший як 12 x 18 x 6 цалів. Добре запаковані і обв'язані шнурками чи дротом. Бажаним є, щоб були пакунки запечатані сургучем (ляком).

Приймаються лише речі, які мають зв'язок із українською культурою, як архіви, образи, скульптура, кореспонденція, прапори, відзнаки та інше. Образи, скульптуру чи ручні вироби Музей може виставити для оглядин у Музеї як експонати, на бажання власника.

Всі речі - пакунки, здані до переховання, залишаються власністю власника. Він має право відібрати їх коли захоче. Після смерті власника зде-

понованих матеріалів, всі пакунки, що їх він здепонував, переходять на власність Музею.

Всі матеріали в Музеї обезпечені від вогню, землетрусу, повені, вандалізму та пошкодження при переносці, а також від крадіжжі.

За переховання пакунків Музей нічого не рахує.

Подумайте, українці, як часто в нас по домах нищать музейні речі від пожару, вогкості, випадковості, чи навіть по смерті власника все це викидається як "непотрібні речі" чи роздається сусідам.

Зберігайте все, що відноситься до української культури, і пересилайте до нашого Музею.

Управа Українського Національного Музею
в Онтаріо, Кал.

ДО ВІДОМА ВСІМ НАШИМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ГРІШМИ І МАТЕРІАЛАМИ

1. Просимо всіх наших жертводавців слідкувати за журналом "На Слідах" і перевірити в списках жертводавців чи є там Ваше ім'я. У випадку, коли б Вашого імені не було, а Ви прислали до Музею гроші чи речі, то просимо Вас негайно написати до Музею і зазначити, коли і що вислали до Музею. Коли трапилась помилка, вона буде виправлена.

2. Кожний, хто присилає до Музею гроші чи матеріали, дістає впродовж 24 годин офіційну посвідку з числом, під яким ця жертва поступила

і записана в музейній книзі, та подяку від Музею. **ЗВЕРТАЙТЕ ЦІ ПОСВІДКИ!**

В кінці року, коли виповняєте податковий виказ, то приложіть ці посвідки і відтягніть від загальної суми Вашого заробітку ту суму, що її Ви пожертвували до Музею. Речі куплені і подаровані Музеєві також можуть бути відтягнені. Наш Музей користується правом, як культурна установа "ТЕКС ЕКЗЕМП".

Управа Українського Національного Музею і Бібліотеки.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ В ОНТАРІО, КАЛІФОРНІЯ

має такі органи і представників:

ТРОСТИСТИ:

П. Каленик Лисюк, Онтаріо, Кал.
Проф. Р. Смаль-Стоцький, Милвокі, Віс.
П. Теодор Ногаш, Лос Анджелос, Кал.
Пані Катерина Лисюк, Онтаріо, Кал.
Пані Стефанія Пакулець, Онтаріо, Кал.

УПРАВА МУЗЕЮ:

П. Теодор Ногаш голова
Доц. В. Гаєвський заступник
П. Гліб Старовійт секретар
Інж. В. Сіак фін. секретар
П. Константин Пакулець касир
П. Каленик Лисюк екзек. директор

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ:

Полк. Михайло Деркач
Інж. Леонід Романюк
П. Антон Бунка

НАУКОВА РАДА:

Проф. Р. Смаль-Стоцький НТШ і УВАН
Дир. Володимир Дорошенко НТШ і УВАН
Доцент В. Гаєвський НТШ
Проф. М. Міщенко НТШ і УВАН

П. Олександр Рішай — заступник директора

REPRESENTATIVES

Argentina: Mr. N. Denysiuk — Buenos Aires
Australia: Dr. E. I. Pelensky — Sidney
Canada: Prof. J. Rudnitsky — Winnipeg, Man.
France: Mr. Petro Plewako — Paris
Germany: Eng. I. Sapiha, Hannover-Buchholz.
Paraguay: Eng. Anton Kuschynsky — Asuncion.

CORRESPONDENTS

Australia: Dr. O. Shenkerek — Auburn, N.S.W.
Argentina: Mr. Eugene Onatsky — Buenos Aires
Belgium: Dr. Petro Popowych
Brazil: Mr. N. S. Dniprowyj — Sao Paulo
Canada: Eng. W. Martynec — Winnipeg, Man.
Dr. Stephan Rosocha — Toronto, Ont.
Mr. O. Hy-Holowko — Winnipeg, Man.
U. S. A.: Eng. Leo Bykowski — Denver, Colorado
Eng. Leo Bachynsky — Cleveland, Ohio
Mr. Stephan Dushenko — Buffalo, N. Y.
Mr. Roman Kosyk — Rochester, N. Y.
Mr. Peter Oleksienko — Chicago, Ill.
Mr. Wital Wasilewsky — New Haven, Conn.
Cap. S. de Shramtchenko — Philadelphia, Pa.
Mrs. S. Hayevska, Irvington, N. Y.

“П О Р О Г И”

Одинокий літературно - мистецький журнал на південно - американському континенті
В “Порогах” друкують свої праці українські поети, письменники, мистці і науковці.

В “Порогах” друкуються переклади кращих літераторів світової слави.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ЧИТАЙТЕ “Пороги”.

Річна передплата \$3.00 річно.

Адреса: “POROHY” Casilla de Corres 3184
Buenos Aires, Argentina.

THE CHURCH NEWS

of the Ukrainian Autocephal. Orth. Church in Great Britain
70 LANSDOWNE Rd., LONDON, W. 11

Єдиний український церковний журнал у всьому світі, що віддає всі свої сили на
будову УАПЦ Храму в Парижі — це “Відомості”.

Передплата на рік 3.60 дол.

Передплачуйте часопис. Висилайте пожертви на будову Божого Храму.
Гроші приймає редакція “На Слідах”. При висилці зазначайте — чи гроші призначе-
ні на будову Храму — чи на передплату “Відомостей” з Лондону.

ДРУКАРНЯ “НОВОГО ШЛЯХУ”

Д Р У К У Є :

● Часописи	● Календаріюми (педс)	● Обіжні листи	● Тикети до передержки
● Книжки	● Летючки	● Адресові наліпки	● Бизнесові картки
● Словники	● Шери (уділи)	● Прив'язки (Terc)	● Бизнесові форми
● Памфлети (брошури)	● Сертифікати	● Весільні запрошення	● Білансові зіставлення
● Молитовники	● Грамоти	● Родинні повідомлення	● Стейтменти
● Каталоги	● Наголовні листи	● Тикети вступу	● Інвойси (рахунки)
● Календарі	● Коверти	● Базарові тикети	● Мапи

ТА ІНШІ ПРАЦІ З ОБСЯГУ ДРУКАРСЬКОЇ ШТУКИ. ПРИСТУПНІ ЦІНИ, СОЛІДНА І ШВИДКА ОБСЛУГА!
Замовлення з-поза Вінніпегу виконується в якнайскорішому часі. При більших або постійних
замовленнях — відповідна знижка.

Замовлення на часопис і дуркаські праці слати на адресу:

NEW PATHWAY

P. O. Box 785

Tel. 93-1976

Winnipeg, Man.

ШАНУЙМО СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Будівельний Комітет репрезентативного УАПЦ Храму в Парижі повідомляє шановне українське громадянство у всьому вільному світі про слідує:

В кінці 1954 р. наш почесний Голова Пані Ольга Опанасівна Петлюра передала на руки Голови Комітету п. Петра Плевака 110.000 фр. Сума, що її була передана Всеукраїнським Комітетом по здвигненні пам'ятника був. голові нашої держави сл. п. С. В. Петлюрі. Ця сума залишилася після виплати всіх видатків по будівлі зазначеного пам'ятника й була намічена на його утримання.

Преклонні літа і стан здоров'я нашого голови заставили її подумати за будучину всеукраїнського монументу.

Народ наш на вигнанні поставив цей пам'ятник — представникам його належить надалі опікуватись ним, тримати його в порядку й чистоті, в часи національних свят оздоблювати квітами і зберегти традицію пошани нашого державного мужа С. В. Петлюри на вічні часи.

Комітет по будові репрезентативного УАПЦ Храму в Парижі неоднократно заявляв, що будова нашого Храму — є служенням Українському Народові та його культурі.

Догляд і опіка за пам'ятником св. п. С. В. Петлюри є нашим національним обов'язком і входить як раз в завдання Комітету. Ми з великою охотою й любов'ю переймаємо на себе ці обов'язки.

П. Петро Плевако з рамени Паризької Парафії покликав кількох осіб, які під його головуванням склали особливу комісію за доглядом і опікою історичних пам'ятників наших великих людей, похованих в Парижі і у всій Франції. До цієї комісії по охороні українських пам'ятників увійшли: настоятель УАПЦ Парафії протопр. В. Вишневський, пані Марія Пишна, Олександра Сопільник та п. В'ячеслав Лазаркевич.

Будівельний Комітет повідомляє далі, що за місяць часу завдання особливої комісії по охороні історичних пам'ятників наших великих людей в Парижі і всій Франції поширяться опікою над будучим пам'ятником св. п. нашого великого Митрополита Полікарпа.

Повідомляючи про це українське громадянство, Комітет вірить і надіється, що його праця буде одобрена українським громадянством, вірить, що, жертвуючи на будівлю Храму УАПЦ в Парижі, наше громадянство не забуде також дати свою лепту й на утримання вже зроблених всенародних досягнень.

Address: **P. PLEWAKO**, голова Будівельного Комітету
38, ave. de L'Opera
Paris 2e France.

КОШТИ ОГЛОШЕННЯ:

Ціла сторінка на задній обкладинці зовні	60.00 дол.
Ціла сторінка в тексті	50.00 "
½ сторінки	30.00 "
¼ сторінки	17.50 "
⅓ сторінки	9.50 "
1/16 сторінки	5.00 "

ПРОСИМО ЗГОЛОШУВАТИСЯ НА КОЛЬПОРТЕРІВ ЖУРНАЛУ "НА СЛІДАХ".

BULK MAIL
U. S. Postage Paid
Permit # 78
Ontario, Cal.

RETURN POSTAGE GUARANTEED
by Ukrainian Nat. Museum
312 East "H" Street
Ontario, Cal.